VIAŢA E VIS
CALDERON DE LA BARCA
TRADUCERE DE SORIN MĂRCULESCU
ED. UNIVERS & T.N. CARAGIALE.
1970

Traducătorul şi-a impus programatic, în limita posibilităţilor sale, respectarea riguroasă a formei şi spiritului acestei capodopere a teatrului baroc, păstrând numărul de versuri din original, întreaga desfăşurare de conceptism retoric şi fast muzical a discursului dramatic, până la rimele interioare, frângerile de vers şi jocurile de cuvinte caracteristice. S-*a* respectat cu stricteţe configuraţia prozodică, de o mare diversitate, a originalului. Nu ni se pare inutilă o trecere în revistă a acesteia:

a. *Romånce*, vers prin excelenţă narativ, constă dintr-un număr variabil de versuri trohaice de 7 sau 8 silabe, versurile pare fiind construite pe o asonantă vocalică unică. Traducerea de faţă încearcă să asimileze, după câte ştim, pentru prima oară, versificaţiei româneşti, această formă caracteristic hispanică.

b. *Redondilla*, strofă de patru versuri trohaice de 7 sau 8 silabe, rimate abba.

c. *Quintilla*, strofă de cinci versuri trohaice de 7 sau 8 silabe, cu două rime în aranjamente variabile, dintre care cele – mai frecvente sunt: *aabba*, *abbaa*, *ababa*, sau *ababb*; în piesa de faţă: *ababa*...

d. *Decima*, combinaţie de două *quintillas*, dar cu rime fixe: *abbaaccdde*.

e. *Silva*, constă dintr-o succesiune de versuri iambice de 7 şi 11 silabe (în trad. Şi 6 şi 10) rimate: *sa, bb, ce*...

Î. Octava real, similară cu *ottava rima* italiană, constă din 8 versuri iambice de 11 silabe (în trad. Şi 10) rimate: abababec.

Iată incidenţa acestor forme prozodice în *Viaţa e vis*:

Actul întâi: *silvas* (1 – 102); *decimas* (103 – 172); *quintillas* (173 – 272); *romånce* (273 – 474); *quintillas* (475599); *romånce* (600 – 985).

Actul al doilea: *românce* (1 – 238); *redondillas* (239562); *silvas* (563 – 738); *românce* (739 – 1032); decimas (1033 – 1202).

Actul al treilea: *românce* (1 – 240); *octavas reales* (241304); *redondillas* (305 – 468); *silvas* (469 – 502); *românce* (503 – 828); *redondillas* (829 – 908); 2 versuri repetate (909 – 910); *românce* (911 – 1132).

PERSOANELE CARE VORBESC ÎN PIESA

ROSAURA, doamnă

SEGISMUNDO, prinţ

CLOTALDO, bătrân

ESTRELLA, infantă

CLARIN, bufon[1]

SOLDAŢI

BASILIO, rege

ASTOLFO, prinţ

STRĂJERI MUZICANŢI

ACTUL ÎNTÂI

(*Pe un munte intră Rosaura, îmbrăcată în haine* bărbăteşti *de călătorie, şi, rostind primele versuri, coboară*.)

ROSAURA

O hipogrif focos ce-ai alergat ca vântu-n sus şi-n jos, fulger nearzător „peşte fără solzi, şoim incolor şi cal fără instinct firesc, pe unde-n strâmbul labirint de stâncărie goală, te-arunci, şi sari, şi-n hăuri dai năvală?

Rămâi pe creste vane, cu un Faeton pentru lighioane;

eu, neavând alt drum decât cel scris de-a Sorţii lege- acum, oarbă şi disperată, am să cobor costişa încurcată a falnicului munte ce şi pe soare-n stare-i să-l încrunte

Polonie, rea gazdă străinului te-arăţi, când prima-ţi brazdă sub paşi i-o scrii cu sânge, că greu ajuns, ajuns de greu se frânge.

Destinu-mi bine-o spune;

dar unde milă un sărman s-adune?

---

1 Două dintre personaje au nume semnificative : Estrella -stea — şi Clarin — trompetă, trîmbiţă, goarnă — dînd loc la numeroase jocuri de cuvinte, uşor reperabile în text.

(*Intră Clarin, bufon.*)

CLARIN

Zi doi şi nu-mi da voie să huzuresc când tu eşti în nevoie, că dacă doi din ţară plecat-am împreună-odinioară să ne-ncercăm norocul, doi prin sminteli şi chinuri în tot locul aici abia sosirăm şi muntele în doi îl ocolirăm, nu-i trist să nu mă numeri când şi necazul l-am purtat pe umeri?

ROSAURA

N-am vrut să-mi fii părtaş.

Clarin, durerii, ea să nu-ţi mai laşi, nesomnu-n plâns trecându-l, lipsit de dreptul mângâierii gândul.

Oatât e de plăcut să plângi, un filosof zicea-n trecut, încât, râvnind să plângi, urgia-asupră-ţi dinadins ţi-o strângi.

CLARIN

Zău, firoscosul tău e-un ghiuj beţiv şi nu i-ar prinde rău vreo mie de scatoalce şi-apoi, pe drept, îşi n bălţi de lacrimi calce.

Dar, doamnă, vreau să ştiu ce facem noi, pe jos, pierduţi, târziu, pe-un munte sterp şi mare.

Când soarele spre alte zări dispare?

ROSAURA

De ce-ntâmplări ciudate-avurăm parte!

Dar dacă văzul năluciri deşarte nu mi-l supun, pe-o stâncă, sub geana zilei temătoare încă, mi-apare înainte ca o clădire.

CLARIN

Ori dorinţa-mi minte, ori văd c-adevărat e.

ROSAURA

În gol de stânci se naşte o cetate atâta de firavă, c-abia cutează către soare-n slavă, iar zidăria-i sură, durată-ntr-o barbară-arhitectură, se-aseamănă, captivă la poala-atâtor stânci suite stivă ce soarele-l adumbră, c-un bolovan căzut în valea sumbră.

CLARIN

Să mergem mai aproape, că doar privitul n-are să ne scape şi, doamnă, zău, mai bine-i să fim primiţi frumos la

vremea cinei într-însul.
ROSAURA
Poarta mare
— Sau fiorosul bot – deschisă pare şi din străfund, coclită, se naşte noaptea-ntr-însul zămislită.
Se aude zornăit de lanţuri.
CLARIN
Vai, vai, ce-aud din faţă?
ROSAURA
Sunt stâlp înmărmurit de foc şi gheaţă.
CLARIN
Nu zornăie lănţugul?
Să mor, e vreun ocnaş ce rabdă jugul:
aşa-i, că prea mă tem.
(*Segismundo, dinăuntru*.)
SEGISMUNDO
Sărman de mine, vai, amar blestem!
ROSAURA
Ce jalnic glas se-aude!
Cu noi dureri şi chinuri lupt, mai crude.
CLARIN
Iar eu cu alte frici.
ROSAURA, CLARIN
CLARIN
Stăpână…
ROSAURA
Să fugim de-aici, de turnul fermecat.
CLARIN
Zău, n-am putere, deşi doar asta sufletul mi-o cere.
ROSAURA
Nu-i o făclie-acea suflare muribundă, palã stea ce-n pieritoare oaze, cu zvâcnet de văpăi şi puls de raze întunecă mai rău lăcaşul negru c-o sclipire-n hău?
Ba da, căci în bătaia-i pot desluşi cu greu că-n partea aia-i o temniţă obscură, mormânt în care – un viu cadavru-ndură, şi, mai de necrezut, în piei de fiare zace-un om pe lut sub lanţuri fără milă, şi singuru-i tovarăş e-o feştilă.
Far cum scăpare nu-i, să ascultăm de-aici năpasta lui,

ce zice să vedem.

(*Se arată Segismundo, îmbrăcat în piei de sălbăticiuni, legat cu un lanţ,* la *lumina unei feştile*.)

SEGISMUNDO

Sărman de mine, vai, amar blestem!

Ceruri, vreau să fac lumină şi, de vreme ce barbar mă loviţi, să ştiu măcar naşterea-mi de ce vă-ntină, chit că şi-a te naşte-i vină şi delictul mi-e ştiut;

rost temednic aţi avut de pedeapsă şi-anatemă, căci a omului supremă vină e că s-a născut.

Dar aş vrea să pot cunoaşte, ca să nu mă mai frământ

— Vorba ne mai aducând despre vina de-a te naşte –, ce vă fac de tot mă paşte o pedeapsă şi mai mare?

Nu-s născuţi şi ceilalţi oare?

Dacă da, de ce atunci, cerule, plăceri le-arunci mie-oprite din născare?

Naşte pasărea-n migală de splendoare suverană, şi abia e crin de pană ori buchet cu-aripi de gală, că prin etereea sală fulger ceru-l şi străbate, făr-a mai gin di să cate pacea cuibului pe ram:

eu, când măi mult suflet am, nici cât ea n-am libertate?

Naşte fiara şi, de fel cu frumos tărcată piele, pare-abia un câmp de stele

— Har savantului penel

— Că, aprinsă la măcel, omenească-ananghie-i scoate mâi cruzi colţi de răutate, monstru-n labirint pândind:

eu, mai ager simţ vădind, nici cât ea n-am libertate?

Peştele nici nu respiră, plod de mâl şi lintiţi parcă, şi, abia de solzi o barcă, peste unde-n salt se-admiră pretutindeni vie spiră, măsurând Imensitate de-ape adânci şi-ntinse toate, cum îl poartă recea lege:

eu, când liber pot alege, nici cât el n-am libertate?

Naşte-un pârâiaş, şopârlă despletită-n mărgărint, şi, năpârcă-abia de-argint, printre flori se sfarmă gârlă şi un cânt de slavă-azvârlă spre florala bunătate, că prin ea măreţ răzbate spre câmpii deschise-n faţă:

eu, mai plin ca el ide viaţă, nici cât el n-am libertate?

Pătimirii rob de tot.

Etnă clocotind de-a dreptul, ah, aş vrea să-mi sfâşii pieptul inima-n bucăţi să-mi scot.

Ce temei, ce lege pot omului să-i fure-orbeşte cel mai dulce drept ce creşte peste drepturi, cel mai rar, pus de Domnul în cleştar, fiară, pasăre şi peşte?

ROSAURA

Spusa-i îmi stârneşte-alai de-nfricări şi milă multă.

SEGISMUNDO

Cine glasul mi-l ascultă?

Tu, Clotaldo?

CLARIN

Zi c-aşa-i.

ROSAURA

Tot om trist ţi-aude, vai, pe sub frigul bolţii-aceste, melancolica poveste.

segismundo

N-ai să ieşi de-aicea viu

(*O prinde.*)

ca să nu mai ştii că ştiu plânsul că mi-l ştii cum este.

Doar fiindc-ai auzit, între braţele-mi vânjoase viaţă am să-ţi frâng şi oase.

CLARIN

Surd cum sunt, n-am izbutit să te-ascult.

ROSAURA

Dac-ai venit om pe lume, prosternarea mi-e de-ajuns să-ţi smulg iertarea.

SEGISMUNDO

Glasul când ţi-aud mă-nduplec, chipul ţi-l zăresc şi nu plec, şi mă tulburi cu-nchinarea.

Cine eşti? Deşi puţine ştiu de-al lumii-aşezământ, căci şi leagăn, şi mormânt turnu-acesta-i pentru mine, şi deşi în jur, vezi bine, de când sunt – de sunt! – cuprind doar pustia-n ochi cu jind, unde vieţui ticălos, viu schelet neputincios ori biet suflet mort fiind;

şi deşi alt om vreodată nu văd în afara celui căruia mereu mă jelui, singurul care-mi arată ce-i prin cer şi-n lumea toată:

şi deşi, oricât m-asemeni cu un om neom din cremeni, sub himere şi mirare, om mă număr printre fiare şi sunt fiară printre semeni;

şi deşi-n restrişti grozave, şi politică-am urmat de jivine învăţat şi de păsări în zăbave, şi-ale astrelor suave cruguri des le-am desluşit, tu, doar tu mi-ai ţintuit de necaz însufleţire, minunare de privire şi de-auz extaz uimit.

Iar şi iarăşi te zăresc şi-mi aprinzi mai nou extazul, şi, văzându-ţi iar obrazul, mai mult vreau să ţi-l privesc.

Ochi hidropici bănuiesc că mi-s ochii-n sinea lor:

de-i să bei ucigător, ei beau măi mult, guri avide, şi, cum văzul mă ucide, simt de câte văd că mor.

Să te văd şi pot pieri, căci mă-ntreb, pierzând puterea, dacă moarte mi-e vederea, nevederea-ţi ce mi-ar fi.

Mai grea moarte s-ar vădi, furii, răni, turbări deşarte;

moarte-ar fi: din orice parte simt asprimea-i peste fire, viaţa în nefericire stând ca-n fericire moarte.

ROSAURA

Uluit de-a ta vedere, de vorbirea ta uimit, ce să-ţi spun nu-s dumirit, nici ce desluşiri ţi-aş cere;

doar cereasca priveghere ştiu aici că m-a-ndrumat să-mi văd chinul mângâiat, mângâiere dacă poate un nefericit a scoate om văzând mai împilat.

Despre – un filosof se zice că, sărac, lihnit de foame, fu silit, în loc de poame, buruiană să dumice.

Oare – o fi vreun neferice

— Se-ntreba – mai cu ponoase?

Şi văzu, când capu-ntoarse, înc-un filosof mergând după el şi adunând frunzele ce le-aruncase.

Căinându-mi soarta dură vieţuiam aici pe lume şi-ntrebându-mă anume de-o mai fi vreun ins ce-ndură scrisă mai bogată-n ură, jalea-ţi fu răspunsu-ales şi, trezit dintr-un eres, văd, ca să te-alini cu ele, că necazurile mele bucuros le-ai fi cules.

Şi gândind că prin necazu-mi te-ai mai mângâia oleacă, ascultare dă-mi şi-adună tot ce va să-mi

prisosească.
Sunt...
CLOTALDO
Străjeri din turnu-acesta, voi, ce, laşi ori gură-cască, aţi lăsat doi inşi încoace drum spre temniţă să-şi facă...
ROSAURA
Iar mă tulbur.
SEGISMUNDO
E Clotaldo, cel ce-aicea mă veghează.
Nu-mi mai seacă nenorocul?
clotaldo
(*Dinăuntru*)
Alergaţi şi, cu fereală, fără a-i lăsa să lupte, prindeţi-mi-i sau să moară.
TOŢI DE AFARA
Trădători
CLARIN
Străjeri din turn care ne-aţi lăsat pe poartă, dacă-i vorba să alegem, prinderea ni-i mai uşoară.
(*Intră Clotaldo, cu un pistol, şi soldaţii*: *toţi au feţele acoperite*.)
clotaldo
Faţa toţi v-acoperiţi-o şi luaţi cu toţii seamă, cită vreme-aici ne-aflăm nimenea nu ne cunoască.
CLARIN
Măsculiţe. zău, nu glumă!
CLOTALDO
Voi, ce-n neştiinţă gravă semnul şi hotaru-acestui loc ne-ngăduit călcarăţi peste-al regelui decret ce-a voit să nu-ndrăznească nimeni a scruta – minunea ce sub stânci, aici, se-ngroapă!
Vieţi predaţi-vă şi arme, că de nu, pistolu-aşteaptă, viperă de-oţel, să scuipe neîndurătoare – otravă – două gloanţe-a căror flăcări vor stârni-n văzduhuri larmă.
SEGISMUNDO
Nu, tirane, înainte ca mânia-ţi să lovească, jur c-o să-mi atârne viaţa prinsă-n lanţul jalnic zdreanţă, şi, pe Dumnezeu, într-însul carnea mi-o voi rupe toată, şi cu

dinţii, şi cu mana printre tancuri, mai degrabă chinul lor decât să-ngădui şi să plâng ofensa gravă.

CLOTALDO

Nenorocul, Segismundo, dacă ştii c-atât te-apasă, că-nainte de-a te naşte ceru-a vrut să mori, şi dacă temniţa o ştii că-ţi este pentru furia-ţi semeaţă frâu menit să ţi-o supună şi zăbală s-o strunească, ce te mai făleşti? închideţi uşa strâmtei carceri, zacă-n bezna ei ascuns.

(*îi închid uşa şi se aude dinăuntru.*)

SEGISMUNDO

O, ceruri, bine că-mi răpiţi întreagă libertatea, căci altminteri nou gigant în contra voastră aş porni şi tot cleştarul soarelui vrând praf să-l sfarăm, pe temei de stâncă-aş pune munţi înalţi de jasp grămadă!

CLOTALDO

Poate ca să n-o poţi face azi înduri atâta caznă.

ROSAURA

Văd că te-a jignit trufia, şi-aş vădi doar ignoranţă necerând umil iertare pentru viaţa-mi prosternată.

Umilinţa-mi să te mişte, căci asprimea ţi-ar fi rară dacă nici smeriţi, nici trufaşi nu te mai înduioşează.

CLARIN

Iar dacă de Umilinţă şi Trufie tot nu-ţi pasă,[2]

chiar dacă sacramentale jocuri mii le-nfăţişează, nici smerit, nici trufaş caut, la jumate de postată între ele, să-ţi înduplec iertăciunea generoasă.

CLOTALDO, SOLDAŢII

SOLDAŢII

Stăpâne...

CLOTALDO

Dezarmaţi-i-pe-amândoi şi c-o năframă să-i legaţi la ochi, ca drumul nu cumva, ieşind, să-l vadă.

ROSAURA

Iată-mi spada, numai ţie se cuvine-ncredinţată, căci, oricum, eşti cel mai mare peste toţi, şi ea nu rabdă ins mai

2 (Umilinţa, personificare a unei virtuţi, şi Trufia, personificare a unui păcat, erau personaje alegorice, care, alături de Viciu şi Virtute, se întîlneau de obicei în autos sacramentalei.)

mic în rang s-o ţină.

CLARIN

Ba a mea şi de-o otreapă vrednică-i: v-o dau deci vouă!

ROSAURA

Şi de-i scris să mor, în pază vreau să-ţi las, pentru ndurare, un zălog cu preţ şi vază de la omul ce-l încinse ca stăpân odinioară;

Ia-o, rogu-te, păstreaz-o, căci deşi nu ştiu ce taină zace-n ea, ştiu că de spada aurită mi se leagă mari secrete şi-n nădejdea ei venii-n polona ţară ca să mă răzbun.

CLOTALDO

(O, Doamne, ce aud?

Mai rău m-apasă tulburare şi nelinişti, spaime, şi dureri, şi groaza.)

Cin ţi-a dat-o?

ROSAURA

O femeie.

CLOTALDO

Cum o cheamă?

ROSAURA

Nu-mi e dată voie-a spune.

CLOTALDO

Ce te face-dar să bănuieşti că-n spadă zace-o taină, sau ştiut-ai?

ROSAURA

Cin mi-a dat-o-mi zise:

„Pleacă în Polonia şi-acolo, cu silinţi, răbdare-ori artă, ia ca nobilii cu toţii spada aceasta să ţi-o vadă:

unul ştiu c-o să te-ajute şi-are să te ocrotească”;

dar, gândind că poate moartea, n-a voit să mi-l numească.

CLOTALDO

(Ce mi-e dat s-aud, vai, Doamne?

Încă nu-mi dau bine seamă dacă tot ce mi se-ntâmplă este-aievea sau fantasmă.

Însumi spada i-am lăsat-o

Violantei cea frumoasă, eu, drept semn că-ncins cu

dânsa cine vine-n mine află dragoste ca fiu de sânge şi-ocrotire ca de tată.

Cum să ies, sărman de mine, din viitoarea fără seamăn, dac-adusă ca să-l sprijin, şi-o aduce ca să moară, condamnat fiind la moarte cel la mine-ajuns? Ce aspră cumpănă! Ce rea ursită!

Cât de schimbătoare soartă!

Al meu e şi mi-o spune chiar şi inima-n alarmă, care, ca să-l vadă, strigă prinsă-n piept şi-i bate-n poartă cu-aripile, dar, cum nu e-n stare-a sparge niciun lacăt, face ca şi-ntemniţatul care, zvon prinzând din stradă, pe fereastră se azvârlă, şi, ca el, fără să poată şti ce e, aude zgomot şi de zor la ochi se-arată

— Ce i-a pieptului ferestre – şi prin lacrimi sare-afară.

Ce să fac, o, Doamne sfinte?

Ce să fac? Fiindcă dacă-l duc la Rege, l duc, vai mie, drept la moarte. De pedeapsă ascunzându-l, calc credinţa

Regelui cândva jurată.

De iubire dintr-o parte şi-ascultare de cealaltă sunt învins. Dar ce mai şovăi?

Nu-i credinţa mai înaltă ca onoarea şi ca viaţa?

Deci s-o scap, iar el să moară.

Mai mult, dacă stau şi cuget că prin răzbunare-ncearcă să-şi răscumpere-o jignire, omul ofensat e-o zdreanţă.

Nu-i copilul meu, nu, nu e, nu curatu-mi sânge-l scaldă.

Dac-o-mprejurare însă cărei nimenea nu-i scapă l-a pândit, fiind onoarea tare gingaşă plămadă că un simplu gest o frânge şi-o pătează chiar şi-un freamăt, ce-i rămâne oare-a face unui nobil, pân' la capăt, altceva decât, primejdii înfruntând, s-o regăsească?

E copilul meu de sânge, văd după virtutea-i trează;

aşadar, oricât mai şovăi, una-i calea înţeleaptă.

Regelui să-i spun ca fiu mi-e, chiar de-o porunci să moară.

Poate că văzând credinţa-mi tot statornică, îl iartă;

Iar de-l merit viu, jignirea îl ajut, de bună seamă, să-şi răzbune; dacă totuşi, neclintit în legea-i aspră.

Regele-l dă morţii, moare făr-a şti că eu i-a tată.)

Hai, străinilor, cu mine, nu vă temeţi că tovarăşi de nefericire n-aveţi;

În atare grea-ndoială nu ştiu, dintre viaţă-ori moarte, care-i cea mai crudă caznă.

(*Ies. Dintr-o parte intră Astolfo, însoţit de soldaţi, şi din cealaltă, Estrella, cu doamnele sale. Muzică.*)

astolfo

Când ţi-apar din nou, superbe, razele, cândva comete, totul într-o salvă fierbe, tobe repezi şi trompete, păsări şi fântâni în jerbe, devenind, în cor egal şi cu farmece viclene, pentru ochiul tău regal trâmbiţi, unele, de pene, altele, stol de metal, şi te-ntâmpină, señora, ca pe o regină arma, ca o pasăre-Aurora, ca pe mândra Palas goarna şi ca florile pe Flora, căci ne eşti, sfidând, mai vie, fuga zilei stinse-n aer.

Auroră-n bucurie.

Floră-n calm, Atenă-n vaier şi regină-n suflet mie.

ESTRELLA

Vorba dacă se măsoară după faptele-omeneşti, complimente într-o doară prea curtean ţesând, greşeşti, căci te-ar face de ocară chiar războinicu-ţi trofeu căruia-i ţin piept de mult:

nu se potrivesc, cred eu, linguşirile ce-ascult cu ce văd sub ochiul meu.

Şi ia seama, faptu-i josnic şi de teapa unei fiare, sâmbur de trădări pidosnic, să dezmierzi în gura mare şi s-omori cu gândul dosnic.

ASTOLFO

Crede-mă, din neştiinţă doar, Estrella, suspectezi vorba-mi, buna mea credinţă, dar te rog s-asculţi şi vezi singură de-i cu putinţă.

Eustorgio-al III-lea, rege Lear, muri; copii rămân trei.

Basilio, domn prin lege, şi surorile-i, ce-n sân ne-au purtat. N-aş înţelege să te ostenesc cu scene fără noimă. Clorilene, mama ta, stăpână mie.

azi în sfânta-mpărăţie stele-i ţin polog şi trene – cea mai mare-a fost: fiică îi eşti tu; a doua fată, mama şi mătuşa mică.

Recisunda minunată.

n-aibă-n veci de moarte frică!

soţu-n Moscova aflându-l, m-a născut acolo. Dar îndărăt să-ntoarcem gândul.

Regele Basilio-amar pumnul vremii îndurându-l tot mai greu, şi cufundat în ştiinţă, a uitat de femei, şi-ajunse-acuma văduv fără fii, şi numa noi mai năzuim la Stat.

Tu, fiindcă-ţi este mamă sora cea mai mare-a sa;

eu, bărbat fiind, în seamă sigur că mă vor lua înaintea-ţi, nu mi-e teamă.

Gândul ni l-am spovedit

Unu altului, şi-amândurora ne-a răspuns că s-a gândit să ne-mpace: şi-i chiar ora când la curte ne-a poftit.

Cu atare gând plecai.

Moscova lăsând-o-n urmă, şi vrăjmaş în mine n-ai nici acum, ci-n tine scurmă tot porniri vrăjmaşe, vai!

Amor, zeu isteţ, de-ar face ca poporul, astrolog fără greş, să ne împace şi-mpăcării stând zălog, tu s-ajungi regină-n pace, dar domnindu-mi peste vrere, şi, spre cinste mai deplină, unchiul sceptrul să-ţi ofere, vrednicia ta lumină, iar iubirea mea, putere.

ESTRELLA

La dovezi de curtenie, inima-mi la fel se-arată, iar ilustra-mpărăţie doar ca să – ţi-o dărui toată mi-ar plăcea a mea să fie, chiar dacă te mai socoate încă dragostea-mi proclet, bănuind că spusa poate ţi-o dezminte-acel portret de la pieptul tău, ingrate!

astolfo

Vreau să folosesc momentul

Să-ţi explic… Dar ne opreşte muzicanălţând torentul spre ştiinţă că soseşte

Regele cu parlamentul.

(*Se* aude *muzică* şi *intră* regele *Basilio, bătrân, cu suita*.)

ESTBELLA

Tales viu…
ASTOLFO
Doct Euclid…
ESTRELLA
Ce în zodii…
ASTOLFO
Ce în stele…
ESTRELLA
Eşti stăpân…
ASTOLFO
Eşti domn lucid…
ESTRELLA
Şi-a lor crug…
ASTOLFO
A lor reţele…
ESTRELLA
Îl descrii…
ASTOLFO
Le vezi ce-nchid…
ESTRELLA
Voie dă-mi cu mreje roabe…
ASTOLFO
Lasă-mă cu braţe slabe…
ESTHELLA
Iederă pe trunchi să-ţi fiu.
ASTOLFO
Prosternat cu drag să viu.
BASILIO

Voi, nepoţi, veniţi aproape, şi de vreme ce-ascultare mi-aţi vădit şi mi-aţi răspuns cu iubire la chemare, nu vă fac vreun neajuns, ci vă las de-o seamă-n stare;

şi de-aceea, cât voi spune ce povară mă răpune, linişte vă rog puţină doar să-mi daţi, că va să vină şi uimirea s-o-ncunune.

Ştiţi cu toţii – ascultare daţi-mi, voi, nepoţi dragi mie, curte nobilă a Poloniei, rude şi vasali, prieteni –, ştiţi cu toţii deci că-n lume merit pentru adânci ştiinţe supranumele de „doctul”.

şi-mpotriva vremii vitregi, şi penelul lui Timantes, şi Lisip cu dalta-i vie slava marelui Basilio nemuresc de pretutindeni.

Ştiţi că-mi dau cu precădere matematicii subtile preţuirea şi-osteneala, şi-i răpesc printr-însa clipei şi-i uzurp asemeni faimei şi puterea, şi menirea de-a spori mereu ştiinţa, căci în tablele-mi cu cifre când privesc desfăşurarea veşniciei care vine, harul timpului câştigu-l, povestind ce port în minte.

Aste cercuri de zăpadă, mari de sticlă baldachine, luminate când de soare, când de lună despărţite;

crugurile de olmaze, globurile cristaline, smălţuite larg de zodii şi de stele-impodobite, ele-mi sunt învăţătura mare-a vieţii, cărţi iubite unde-n foi de diamante, în caiete de safire, cu încondeieri de aur şi cu slove diferite soarta, fie rea ori blândă, cerul fără greş ne scrie.

Le citesc atât de iute, că le urmăresc în minte repezile lor discerneri după drumuri şi orbite.

Cerul de-ar fi-ngăduit-o ca-nainte să devie geniul meu fidela-i glosă şi hrisov de-albastre file.

Însăşi viaţa mea să piară spulberată în ruine de mânia lui, şi-ntr-însa să mă stingă-o tragedie, căci la cei bătuţi de soartă însuşi meritul cuţit e şi, bolnavi de-nvăţătură, ucigaşi ajung de sine.

Eu v-o spun, deşi-ntâmplarea-mi v-o va spune şi mai bine, pentru a cărei rară noimă linişte rog iar să fie.

Cu soţia-mi, Clorilene,[3]

am avut un fiu, ca nimeni de lovit, născut sub ceruri de minuni atunci sleite.

Înainte ca-n lumină din mormântu-i, viu, să-liste pântecul – că sunt de-o seamă şi născare şi pieire –, maică-sa văzu întruna, printre năluciri şi vise încâlcite, că, sălbatic, măruntaiele-i sfâşie parc-un soi de om şi monstru năclăit de bietu-i sânge, şi că, viperă-omenească, nici născut, o şi ucide.

---

3 Lapsus calderonian : cu cîteva versuri mai sus (I, 521), Astolfo spusese despre Clorilene că e sora lui Basilio şi mama Estrellei. E vorba însă, mai degrabă, de o pură coincidenţă de nume.)

Ziua naşterii soseşte şi-mplinit ca-n prevestire

— Căci arar sau niciodată glasul fărdelegii minte –, horoscopul îi arată

(cum, pătat pe chip de sânge, soarele cu luna intră în încăierări cumplite şi, zăplaz pământu-n mijloc, cele două lămpi divine în lumini se luptă, fără să se poată-n braţe prinde.

Cea mai crâncenă, mai mare dintre marile eclipse, soarele, de când cu sânge moartea lui Hristos jelise, o-ndură atunci, şi bolta, înecată-n vaste-aprinderi, socoti că-i şi sunase cea din urmă zvârcolire:

cerurile se-nnegriră, ziduri se clătiră-nvinse, nourii cu stânci plouară, sânge-n fluvii se prelinse şi-n ucigătoarea, neagra zodie cu semne triste s-a născut, vai, Segismundo, şi dovezi a dat ce fire are, omorându-şi mama şi zicându-i şi cu cruzime:

Om mă socotesc de vreme ce plătii cu rău un bine.

Cufundându-mă-n ştiinţa-mi, văd în ea şi pretutindeni c-o să fie Segismundo omul cel mai gol de cinste, prinţul cel mai crud, monarhul cel mai plin de infamie ce va izbuti ca ţara, sfâşiată, s-o dezbine, şcoală de trădări făcând-o şi de vicii-academie;

Iară el, minat de furii, printre uluiri şi crime, ar sfârşi să mă strivească sub picioru-i şi, vai mie!

Îmi vedeam în praf aievea

— Şi v-o spun cu grea mâhnire!

căruntețea-mi ca pe-o scoarţă aşternută lui sub cizme.

Cine pacostei crezare nu-i dă, mai ales de-o ştie doar prin studiu, ce amorul propriu-n veci nu şi-l dezminte?

Deci crezare dând în totul scrisei, şi cum tot urgie îmi vaticinau şi magii în amarnice preziceri, notării închis îndată monstrul nou născut să fie, vrând să văd dacă-nţeleptul aştrii-n frâu îi poate ţine.

Solii au vestit că pruncul mort s-a fost născut; cuminte, poruncii un turn degrabă printre stânci să se ridice şi prăpăstii-n munţi, pe unde şi lumina-abia să intre, ca să-l apere de lume obeliscurile-alpine.

Legea cu pedepse aspre ce, prin publice edicte, hotăra că-n locuanume între munţi ales, oprit e să se calce, vi se trage tot din pricinile zise.

Fiul meu trăieşte-acolo, urgisit, captiv şi mizer, şi îl vede doar Clotaldo şi tovărăşie-i ţine.

El i-a dat învăţătură, el i-a dat şi cheia sfintei legi catolice, el singur martor tristei lui ursite.

Faptele sunt trei: întâiul că, Polonie, iubire-ţi port atâta-ncăt nu preget să te cruţ de asuprirea unui domn tiran, fiindcă nu ţi-ar fi stăpân cuminte cel ce ţara şi regatul şi-ar lăsa primejduite.

Cel de-al doilea este gândul că lipsindu-mi pe vecie sângele de-un drept înscris în legi umane şi divine, nu fac faptă creştinească;

nicăieri în legi nu scrie că, spre a-l feri pe altul despot trufaş să nu fie, pot fi despot eu, iar fiu-mi de-ar ajunge-aici, să zicem, crime ca să nu mai facă, eu să fac în locui crime.

Cel din urmă şi al treilea e că văd ce rătăcire-i prea uşor să dai crezare întâmplărilor prezise, întrucât, deşi-nclinarea spre prăpăstii îl împinge, nu-l va-nfrânge poate totuşi, căci destinul cel mai crâncen, cea mai aprigă-ncalinare, zodia cea mai impie trag de liberul-arbitru, însă nu pot să-l domine.

Şi aşa, între două pricini şovăind, prin chibzuinţe, leac atare-am pus la cale că nespus o să vă mire.

Mâine-n zori, pe Segismundo, căci, v-am spus, aşa îi zice, făr-a şti că vă e rege şi mi-e fiu, îl voi trimite sub polog pe tron să-mi urce, locul deci luându-mi mie, spre a vă cârmui din sala unde voi, cu umilire, ascultare-i veţi jura;

astfel voi putea obţine trei noi fapte, deci răspunsuri celorlalte trei numite.

Primul, că, făcând dovada că e blând, prudent, cuminte, dezminţind ursita-n toate câte despre dânsul zise, vă veţi bucura de prinţul vostru bun, ce înainte fu curteanul unui munte şi vecinu-unor jivine.

Cel de-al doilea e că, dacă rău, obraznic, cu cruzime

şi nelegiuit se-avântă tot pe-a viciilor cline.

Îmi voi socoti cu milă împlinită-ndatorirea, şi, ca rege-atotputernic, îl voi smulge din mărire, revenirea-n turn fiindu-i doar pedeapsă, nu cruzime.

Cel de-al treilea e că, dacă prinţu-aşa va fi să fie, o. vasali, de dragul vostru, vă voi da regi demni să ţie şi coroana mea, şi sceptrul;

doi, nepoţii mei, altminteri unul devenind prin dreptul amândoror, consfinţirea dându-le-o credinţa nunţii, vor avea ce se cuvine.

Asta vă ordon ca rege, asta cer ca un părinte, asta ca-nţelept mi-e ruga şi-asta un bătrân vă zice;

şi cum Seneca hispanul spuse că un sclav umil e regele, al ţării sale, ca un sclav vă rog fierbinte.

ASTOLFO

Dacă e să-mi dau răspunsul, întrucât întâi pe mine întâmplarea mă priveşte, glas dând tuturor, pot zice să-l aduci pe Segismundo, că-i ajunge fiu să-ţi fie.

TOŢI

Dă-ni-l dar pe prinţul nostru, vrem ca rege să ne vie.

BASILIO

Mulţumesc, vasali, şi preţui semnul vostru de iubire.

Pe Atlanţii-mi doi duceţi-i în iatace-acum cu cinste, iar pe prinţ vedea-l-veţi mâine.

TOŢI

Rege mare. ani o mie!

(*Ies cu toţii, înainte ca Regele să apuce a ieşi, intră Clotaldo, însoţit de Rosaura şi Clotaldo*)

CLOTALDO

Pot să-ţi spun ceva?

BASILIO

fii binevenit la mine!

CLOTALDO

Chiar de e firesc, stăpâne, să mă plec, cum spui, cu bine, astăzi crâncena ursită jalnic spulberă, vai mie, privilegiile legii şi frumoasele deprinderi.

BASILIO

Ce se-ntâmplă?

CLOTALDO

Mă loveşte, doamne, o nefericire, care-ar fi putut să-nsemne cea mai mare bucurie.

BASILIO

Spune.

CLOTALDO

Tânărul acesta, îndrăzneţ sau fără minte, a intrat în turn, stăpâne, şi pe prinţ să-l vadă prinse, iar cum…

BASILIO

Lasă-ngrijorarea; da, dac-ar fi fost să intre altă dat, ar fi plătit-o, taina însă-acum se ştie, nu mai are-nsemnătate c-a aflat ce-i spus de mine.

Vino să mă vezi, căci multe lucruri am a-ţi da de ştire şi te-aşteaptă treburi multe:

ai să fii, ia seama bine, tu, unealtă a-ntâmplării celei mai neauzite.

Iar pe prinşi, ca lipsa grijii nu cumva să crezi cu-asprime că ţi-o pedapsesc, îi iert.

(*Iese.*)

CLOTALDO

Veacuri, rege bun, o mie!

CLOTALDO

(Cerul, soarta mi-a-ndulcit-o.

Nu-i voi spune însă cine-i, câtă vreme nu-i nevoie.)

Peregrini străini, deci liberi vă aflaţi.

ROSAURA

Umil piciorul ţi-l sărut.

CLARIN

Cât despre mine ţi-l strănut, că-ntre prieteni merg şi litere sărite.

ROSAURA

Viaţa tu mi-ai dăruit-o, deci, trăind pe datorie, veşnic îţi voi fi, stăpâne, sclav supus.

CLOTALDO

E-o amăgire, viaţa nu ţi-am dăruit-o, pentru că un om de bine, insultat, nu mai trăieşte, şi-admiţând că vii aicea, după cum chiar tu mi-ai spus-o, să-ţi răzbuni o grea jignire, viaţa nu ţi-am dat-o eu, căci tu n-o aveai în tine, viaţa

josnică nu-i viaţă.
(Am să-l fac aşa mai sprinten.)
ROSAURA
Recunosc că ea – mi lipseşte chiar de-o capăt iar prin tine;
dar onoarea-mi răzbunind-o zări îi dau atât de limpezi, că-mi va şti îndată viaţa, orişicât ar fi să rişte, danie a ta să pară.
clotaldo
Ăst oţel în mână prinde-l, c-ai venit cu el; şi ştiu că-i de-ajuns. de-l înroşi-vei în duşman, să te răzbune, căci oţelul ce-l strunisem eu cândva – şi află-acuma că purtat a fost de mine – te va răzbuna.
ROSAURA
Spre slava-ţi înc-o dată-l voi încinge.
Şi pe el jur răzbunare cât de tare-ar fi să-mi fie inamicul.
CLOTALDO
Ştii că este?
ROSAURA
Într-atât, că tac mai bine, nu fiindcă-nţelepciunea nu ţi-aş crede-o la-nălţime.
ci de teamă ca-ndurarea ce-mi arăţi să nu se schimbe împotrivă-mi.
CLOTALDO
Mai degrabă s-ar putea să mi-o câştige, iar duşmanului tău mina m-ar opri a-i mai întinde.
(O, dac-aş putea să-l ştiu!)
ROSAURA
Ca să nu socoti că-n tine mi-e încrederea ştirbită, află că rival cumplit mi-e chiar Astolfo, mare duce-al Moscovei.
CLOTALDO
(Nenorocirea mult mai grea-i acum, ştiută, ceruri, ca-n închipuire.
Să mai cercetăm dar cazul.)
Bănuind că moscovit eşti, ducele-ţi firesc greu poate, să-ţi aducă vreo jignire;
calea-ntoarsă-n ţară fă-o, uită zelul ce te-aprinde,

prăvălindu-te.

ROSAURA

Chiar dacă principe mi-a fost, ştiu bine că m-a insultat.

CLOTALDO

Chiar faţa dacă-ţi pălmuia-n trufie, tot nu te jignea. (Vai, ceruri!)

ROSAURA

Mai amară mi-e jignirea.

CLOTALDO

Spune-o, tot nu depăşeşte câte-mi trec acum prin minte.

rosaura

Ţi-o voi spune, dar nu ştiu ce respect adânc mă ţine, cită caldă venerare, ce curată preţuire fac să nu cutez a-ţi spune că văditele-mi veşminte sunt enigmă, nefiind ale cui îţi par: vei şti deci, dacă nu-s ce par, şi Astolfo pentru a-i fi Estrellei mire a venit, ce grea ofensă mi-a adus. Atât pot zice.

(*Ies* Rosaura *şi Clarin*.)

CLOTALDO

Stai, opreşte-te, ascultă!

Ce-ncâlcite labirinte văd, în care nu mai poate gândul să găsească fire?

Mi-e onoarea rău pătată, adversarul meu cumplit e, eu vasal, femeie dânsa:

afle cerul o ieşire, dar mă-ntreb de-i oare-n stare, azi, când în ceţoase-abise, profeţie-ntregul cer e, iară lumea uluire.

ACTUL AL DOILEA

(*Intră* regele *Basilio* şi *Clotaldo*.)

CLOTALDO

Totul, cum mi-ai poruncit-o, s-a-mplinit.

BASILIO

Hai. povesteşte-mi cum s-a petrecut, Clotaldo.

CLOTALDO

Iată, doamne, deci cum merse:

cu liniştitorul filtru plin de prafuri în amestec, după

voia ta, cu ierburi cu-nsuşiri anume-alese, şi a cărui tiranie cu adânci puteri secrete oamenilor judecata te-o alungă şi le-o şterge şi-n cadavru viu preschimbă pe-orice ins, şi, fără preget, cât e adormit, şi simţuri, şi putere îi răpeşte…

Ca să dovedim c-aşa e, nu-i nevoie de-argumente, întrucât experienţa, sire, ne-a vădit o-adese, i cum sigur e că-i plină medicina de secrete naturale şi nu-i urmă de-animale, plante-ori pietre fără o-nsuşire-anume, şi ştiind cum se pricepe viclenia omenească mii de-otrăvuri să încerce spre a ucide, ne mai miră că-mblânzindu-le puterea, lângă-otrăvuri ce omoară.

altele adorm prea lesne?

Deci, gonindu-mi îndoiala şi-alte-ntâmplătoare temeri, risipite de altminteri de dovezi şi fapte ferme, băutura-n care arta măselariţă storsese, mac şi opiu împreună, jos, în carceră, pe trepte i-o dusei lui Segismundo;

de umanioare – o vreme am vorbit, ştiinţe-n care muta fire lecţii-i dete între munţi şi cer, tot unde din divinele-i prelegeri învăţă şi elocinţa celor din văzduh şi peşteri.

Duhul vrând mai mult să-i nalţ pentru treburile-acele ce-i destini, luai exemplul unei acvile semeţe care-n zbor superb, dispreţul arătându-şi-l doar sferei vântului, devine-n miezul zonelor de foc supreme fulger aripat ori cea mai slobodă dintre comete.

Lăudându-i zborul falnic, i-am mai zis: „Regină peste păsări eşti acum şi-ntâia meriţi să te simţi, fireşte”.

Nu i-au trebuit mai multe, că de maiestate-ncepe totdeauna să vorbească trufaş, şi cu-nvăpăiere, sângele pe loc l-aprinde şi-aprig îl însufleţeşte către ţeluri mari, şi zise: …

Păsările deci şi ele în republica vântoasă şi mai jură supuşenie?

Gându-acesta în năpastă îmi aduce mângâiere, pentru că măcar de sunt sclav şi eu. sunt fără vrere, căci de bunăvoie nimeni n-ar fi-n stare să mă plece”.

Orb de-nverşunări văzându-l după toate câte plesnet

i-au fost rănii, dându-i filtrul să şi-l bea, nici nu sfârşeşte din pahar în piept – să-i curgă zeama, că, se prăbuşeşte fără vlagă-n somn, trecându-mi prin picioare, mâini şi vene reci sudori, încât eu însumi, dacă nu ştiam că este moarte prefăcută, viaţa i-aş fi plâns. Veniţi din vreme, inşi destoinici, căror taina încercării-o poţi încrede, aşezându-l în caleaşca, ţi-l aduc aici, o, rege, în odaia ta, gătită cu podoabele măreţe demne-n totul de făptura-i.

Capu-i pun pe-a tale perne şi-aşteptând ca letargia să-şi mai piardă din putere, gata-s ca pe tine, doamne, a-l sluji, precum ţi-e vrerea.

Iar acum, dac-ascultarea-mi poate să te-ndatoreze a mă răsplăti, rog numaicutezanţa mi se ierte – să-mi arăţi ce gând te face să-l aduci cu-aşa ferele în palat pe Segismundo.

BASILIO

Întru tot, Clotaldo, drept e să te-ntrebi, şi numai ţie[4]

Îţi răspund pe îndelete.

Pe fecioru-mi, Segismundo, piaza rea a unei stele îl ameninţă – ştii bine – cu nenorociri funeste.

Vreau să aflu dacă cerulcă, oricum, să ne înşele nu se poate, după câte mărturii de-asprimi ne dete în sălbatica-i plămadă – în sfârşit îşi domoleşte străşnicia şi, învins cu virtuţi şi gânduri drepte, s-a dezis, ştiind că omul predomneste printre stele.

Asta vreau să cercetez prin urmare, dându-i semne că mi-e fiu şi înlesnindu-i înzestrarea să-şi încerce.

Dacă, magnanim, se-nfrânge, va domni; dar dacă este tot tiran şi crud. În lanţuri iar îl pun, precum fusese.

Ai să mai mă-ntrebi, desigur, şi ce poate să mă-ndemne adormit la încercare să-l aduc, precum se vede.

Vreau pe plac să-ţi fac în totul şi să-ţi spun cu toate ce e.

4 Basilio uită că a mai împărtăşit taina, întîi întregii curţi (I, 589—842) şi apoi lui Clotaldo, în particular (I, 830—885) Dar de data aceasta, motivările ni se par mai deosebite, iar confesiunea de ordin mai intim şi mai profund, cu atît mai mult cu cît în versurile de mai jos apare prima referire la motivul vieţii ca vis (v. 164).

Dacă el ar şti că fiu mi-e azi, iar Mâine se trezeşte aruncat a doua oară între ziduri de durere, s-ar simţi, de bună seamă, covârşit de deznădejde, căci ştiind o dată cine-i.

ce-ar mai fi să-l consoleze?

Şi de-aceea am vrut să-i las răului deschise mreje în credinţa că visare totu-a fost. Aduc cu-acestea două lucruri la lumină:

firea lui, întâi, de vreme ce. trezindu-se, se poartă cum şi-nchipuie şi crede:

şi-alinarea, cel de-al doilea, pentru că, dacă se vede ascultat întâi şi-apoi iar în turnu-i se trezeşte, poate spune c-a visat, şi pe drept cuvânt ar crede, întrucât, în lumea noastră, omul tot visând trăieşte.

CLOTALDO

Ca să-ţi dovedesc greşeala nu duc lipsă de-argumente, dar e prea târziu acuma şi se-arată, după semne, că s-a deşteptat şi pare către noi să se îndrepte.

BASILIO

Eu doresc să mă retrag, tu, ca preceptor, primeşte-l, deci, şi dintre-atâtea umbre ce-l împiedică-a-nţelege scoate-l, dar, cu adevărul.

CLOTALDO

Învoire-mi dai „pesemne, să i-l spun întreg?

BASILIO

Aşa-i, şi, spunându-i, trag nădejde că primejdia ştiută e învinsă mult mai lesne.

(*iese* Basilio *şi* intră *Clarin*.)

CLARIN

(Scump plătii ajunsu-acilea – patru zdravene ciomege de străjer bălan cu barba ţanţoş ruptă din livrele – ca să văd tot ce se-ntâmplă, că mai sigure ferestre nu-s ca alea de cu sine, făr-a mai cerşi bilete, omul peste tot le duce şi-orice vrea, pe la petreceri, dezgolindu-şi geamu-obraznic prin neruşinarea-i vede.)

CLOTALDO

(Asta e Clarin, e sluga ei, o, ceruri, sluga celei ce, de-amar, mi-aduse din străini aici ofense.)

Ce e nou, Clarin?

CLARIN

Stăpâne, e că milostiva-ţi vrere, gata ca Rosaurei cinstea să-i răzbune, o-mboldeşte hainele-i fireşti să-şi poarte.

CLOTALDO

Bine face, să nu-nsemne uşurinţă. Că schimbându-şi numele, ca să se cheme, înţelept, nepoata voastră, azi cu-aşa cinstiri se-alege, că-i e doamnă de onoare înseşi ne-ntrecutei Stele la palat. E bine-onoarea mie să mi-o-ncredinţeze.

Că stăpâna-ntr-una-aşteaptă un prilej mai bun şi vreme ca să-i recâştigi onoarea.

Gândul chibzuit îi este, că la urma urmei toate ştie vremea să le spele.

CLARIN

Că e răsfăţata curţii şi slujită-mpărăteşte pe temei că ţi-e nepoată.

Şi-i tot nou că eu, acel ce o-nsoţii, mă sting de foame şi-s uitat de toţi, pesemne făr-a şti că mi-s Clarin, iar trompeta când grăieşte spune tot ce se întâmplă pe la regi, Astolfi şi Stele, pentru că Clarin şi slugă vin ca nuca în perete, casă trec ducând cu taina, şi se poate, zău, tăcerea dacă m-o scăpa din mină, să-mi îngân niscai cuplete:

Trâmbiţa de *deşteptare nu sună mai tare*.[5]

CLOTALDO

Plângerea-ţi e-ntemeiată, voi veghea să ţi se-ndrepte, pân-atunci fii-mi slugă mie.

CLARIN

Segismundo şi soseşte.

(*Intră* muzicanţi *cântând* fi *slujitori dându-i de îmbrăcat lui Segismundo*.

care intră ca ameţit.)

SEGISMUNDO

---

5 Distihul acesta, făcînd parte dintr-un cîntec anonim, apare şi într-o altă piesă
a lui Calderon : En esta vida todo es verdad y todo mentIra (In viaţa aceasta totul e adevărat şi totul e o minciună).

Doamne, oare ce se vede?
Doamne, ce mi se arată
Greu privirea mi-e mirată, dar uşor nu-mi vine-a crede.
Eu în splendide palate?
Eu în stofe şi brodate?
Eu de-atâtea slugi s-am parte, elegante şi stilate?
Eu să mă trezesc din somn într-un pat atât de moale?
Mie-mi ies atâţia-n cale să mă-mbrace ca pe-un domn?
Vis să fie? Nu, de fel, treaz mă simt, cu capul sus.
Oare Segismundo nu-s?
Doamne, fă să nu mă-nşel.
Poţi tu oare să-mi explici în închipuire ce-am ca în vreme ce dormeam să mă pomenesc aici?
Dar la urma urmei fie!
Ce să mă mai tot încrunt?
Vreau să fiu slujit cum sunt, şi sfârşitul lumii vie!
PRIMUL SLUJITOR
Cât de-ngândurat păşeşte!
AL DOILEA SLUJITOR
Cui asemenea-ntâmplare nu i-ar da aceeaşi stare?
CLARIN
Mie.
AL DOILEA SLUJITOR
Du-te şi-i vorbeşte.
PRIMUL SLUJITOR
Să mai cânte?
SEGISMUNDO
Nu, de-ajuns. Nu doresc să-i mai ascult.
AL DOILEA SLUJITOR
Tulburarea vrui mai mult să ţi-o-mprăştii.
SEGISMUNDO
N-am ajuns cântul lor doar ascultându-l grijile să mi le-ogoi, muzicile de război singure-mi incintă gândul.
CLOTALDO
Luminat stăpân, Alteţe, mina dă-mi să ţi-o sărut, pentru că întâiu-am vrut eu să-ţi dau, supus, bineţe.

SEGISMUNDO

(E Clotaldo: oare cum, când în turn aşa de crud e, plin de-atât respect m-aude?

Oare ce-i cu mine-acum?)

CLOTALDO

În cumplita-ncurcătură datorată noii stări, chinu-a mii de întrebări cugetu-ţi îşi mintea-ndură, însă de povara lor să te scap aş vrea cu veşti, căci se cade-a şti că eşti principe moştenitor al Poloniei. Departe şi ascuns de ţi-ai dus viaţa ascultatu – s-a povaţa nemiloasei tale soarte, ce prezice dolii crunte ţării, când pe tronu-i de-aur va veni supremul laur să-ţi încingă-augusta frunte.

Dar convinşi că priveghea-vei piaza pân’ la biruinţă – faptă grea, dar cu putinţă inimii-nchinate slavei –, la palat din turn încoace te-au adus, cât somnul încă prin neştirea lui adâncă spiritu-ţi robea în pace.

Tatăl tău, domn tuturor, va veni să te asculte şi vei şti atunci mai multe.

SEGISMUNDO

Josnic, mârşav, trădător, ce. să ştiu mai mult, bătrâne, dacă ştiu acuma cine-s, ca s-arăt de azi că-n mine-s vreri ce vi le vreau stăpâne?

Cum de ţi-ai trădat, hai, spune, ţara astfel, ascunzându-mi ce ştiai şi, deci, la rându-mi, m-ai furat, pe raţiune şi pe drept călcând?

CLOTALDO

Vai mie!

SEGISMUNDO

Trădător ai fost de lege, un lingău pe lângă Rege, iar cu mine crud, se ştie;

Legea, Regele şi eu, între-atâtea mari dureri, te condamnă deci să pieri chiar de mâna-mi.

AL DOILEA SLUJITOR

Prinţe…

SEGISMUNDO

Greu, nu m-opriţi, şi zarva voastră e-n zadar; amar şi vai e de acel ce calea-mi taie:

jur că zboară pe fereastră!

PRIMUL SLUJITOR
Fugi, Clotaldo!
CLOTALDO
Vai de tine, trufaş te arăţi, şi-o crezi, făr-a şti că doar visezi!
(*Iese.*)
AL DOILEA SLUJITOR
Seama ia…
SEGISMUNDO
Plecaţi mai bine!
AL DOILEA SLUJITOR
c-a urmat regeşti porunci.
SEGISMUNDO
Cită vreme-i strâmbă-o lege, liber, nu-l asculţi pe rege;
şi-i eram eu prinţ şi-atunci.
AL DOILEA SLUJITOR
Nu putea să cerceteze dacă-i bine sau e rău.
Eşti certat cu tine, zău, dacă-mi dai răspunsuri breze.
CLARIN
Prinţul spune foarte bine, tu, în schimb, te porţi urât.
PRIMUL SLUJITOR
Cum, în vorbă te-ai vârât?
CLARIN
Nu cer voie!
SEGISMUNDO
Dar tu cine eşti, ia zi?
CLARIN
Eu? Musca-n lapte ş-astei bresle eu i-a duhul, că mi-a mers în lume buhul, terchea-berchea că-s cât şapte.
SEGISMUNDO
Tu, doar, dintre toţi, răspunzi cum îmi place.
CLARIN
Nici nu fac altceva decât să plac cât mai multor Segismunzi.
(*Intră Astolfo.*)
astolpo
Fericită ziua fie, Prinţe, când răsări, nou soare al

Poloniei, splendoare revărsând şi bucurie peste toate-aceste zarişti cu văipăi divine-asemeni soarelui, cu care semeni, dintre munţi suind prin rarişti!

Urcă, şi deşi ţi-aşază foc pe fruntea ta regească laurii târziu, trăiască veşnic.

SEGISMUNDO

Domnul te-aibă-n pază!

ASTOLFO

Scuză ţi-aş putea aduce la săraca mea primire doar că nu mă ştii. Spre ştire, sunt Astolfo, mare duce

Moscovei, iar ţie văr.

Mai prejos, deci, rangu-mi nu-i.

segismundo

Domnul te-aibă-n paza lui;

nu-i destul, într-adevăr?

Bine, dacă fluturând rangu-atât, de-atât te jelui, am să spun fă-i, Doamne, felu-i, când ne-om mai vedea, curând.

AL DOILEA SLUJITOR

Ţine cont, Alteţă, numai că fiind un pădureţ s-a purtat cu toţi semeţ.

Prinţe, dar Astolfo-acuma-i…

segismundo

Vorba lui scrobită greu mi-a căzut şi-apoi, proţap, pălăria-şi puse-n cap.

primul slujitor

Grande e[6]

SEGISMUNDO

Mai mare-s eu.

AL DOILEA SLUJITOR

Voi doi totuşi bine-i a vă respecta mult mai fierbinte ca ceilalţi.

SEGISMUNDO

Pe tine cin te pune-a-mi căuta gâlceavă?

---

6 Grande e : anumiţi prinţi şi nobili spanioli, purtînd titulatura de grandes — mari) (granzi de Spania), aveau dreptul să stea în faţa regelui Spaniei cu capul acoperit. Segis-muncjo, nou venit la curte, nu cunoaşte obiceiul.

(*Intră Estrella*)

ESTRELLA

Înălţimea Voastră fie iar şi iar bine venit sub pologul aurit ce-l aşteaptă şi-l îmbie, unde-n van lovind zâzanii, să vieze-august şi onoare, şi-a sa viaţă s-o măsoare veacurile, nu doar anii.

SEGISMUNDO

Spune-mi, tu, acuma, cine-i frumuseţea eteree?

Cine-i omeneasca zee cărei lamura luminii cerul, rob, la poale-i pune?

Cine-i fata asta rară?

CLARIN

E Estrella, şi ţi-e vară.

SEGISMUNDO

Soarele, mai bine-ai spune.

Chiar de-mi lauzi, nu tăgădui, drept recuceritu-avut, lauda că te-am văzut, doar pe ea ţi-o mai îngădui;

şi aşa, urării rarei fericiri nemeritate mulţumiri i-aduc plecate.

Stea ce zorii fără soare-i ştii s-aprinzi, şi dărui viaţă faclei celei mai stăpâne, soarelui ce-i mai rămâne când apari de dimineaţă?

Mina dă-mi să ţi-o sărut, din al cărei ghioc de nea boarea neprihană bea.

ESTRELLA

Fii curtean mai reţinut!

ASTOLFO

(Dacă mâna-i ia acu, sunt pierdut.)

AL DOILEA SLUJITOR

(Pe-Aslolfo ştiu cât îl doare:

partea-i ţiu.)

Seama, prinţe, ia că nu este drept să vrei prea mult, căci Astolfo...

SEGISMUNDO

Tot nu poţi din răbdări să nu mă scoţi?

AL DOILEA SLUJITOR

Spun ce-i drept.

SEGISMUNDO

Zău, când te-ascult palma simt că mă mănâncă şi nedrept îmi pare-orice de părerea mea nu e.

AL DOILEA SLUJITOR

Dar tot tu, ţiu minte încă, spui că doar ce-i drept e bine a sluji supus să vrei.

segismundo

N-am spus şi că de-obicei ştiu.

de la balcon, pe cine mă pisează, să-l trântesc?

AL DOILEA SLUJITOR

Cu bărbaţi ca mine, tu şi nici alţii nu pot!

SEGISMUNDO

Nu? Sunt silit s-o dovedesc!

(*prinde-n* braţe *şi* iese *urmat* de *toţi ceilalţi*, *revenind apoi imediat*.)

ASTOLPO

Ce se-ntâmplă-aici, ce văd?

ESTRELLA

Iute, toţi, cu ajutoare!

SEGISMUNDO

Din balcon căzu în mare.

S-a putut, şi nu-i prăpăd!

ASTOLFO

Pune-ţi frâu pornirii scurte, şi de-asprime te dezbăra, drum ca de la om la fiară între munţi fiind şi curte.

SEGISMUNDO

Vezi de-atâta străşnicie ce de pilde-ţi umple hapul, nu cumva să-ţi zboare capul când să-l pui sub pălărie.

(*iese* Astolfo *şi* intră *Regele*).

BASILIO

Ce s-a întâmplat?

SEGISMUNDO

Nimic pe un ins, curat canon, l-am zvârlit de pe balcon.

CLARIN

Pst! E Regele, ţi-o zic.

BASILIO

Deci un om ne costă, vai, proaspăta-ţi venire-ncoace?

SEGISMUNDO

M-a sfidat că n-o pot face şi prinsoarea câştigai.

BASILIO

Mult mă-ndurerează, prinţe, că, sperând să te găsesc cerul neprietenesc supunându-l prin silinţe, mă primeşti cu atit-asprime, şi-n împrejurări de-aceste cea dintâi purtare-ţi este făptuirea unei crime.

Cum să-ţi mai întind acuma braţele cu drag, când, iată, trufasele-ţi mâini te-arată învăţat cu ele numa să ucizi? Şi cine-n stare-i gol pumnalul cu prihană smuls din ucigaşa rană ne-nfricat să-l vadă? Care-i cel ce ştie-n lac de sânge om ucis de-un semen şi nu-i lovit? De fier de-ar fi, omenia tot l-ar frânge.

Eu la fel. când văd de moarte că ţi-s braţele unealtă şi-au vărsat de sânge-o baltă, ţi le ţiu, mâhnit, departe şi. deşi la piept mă cheamă dorul să te strâng, nu pot, plec lipsindu-mă de tot, căci de braţul tău mi-e teamă.

SEGISMUNDO

Mă lipsesc şi eu, la fel e cum a fost şi mai-nainte, iar de vreme ce-un părinte, cu asprimi atât de grele şi atât de sterp de milă, mă înstrăinează-orbeşte, ca pe-o fiară-apoi mă creşte sau ca pe un, monstru-n silă şi să mai şi mor se roagă, ce însemnătate are că nu-mi dă o-mbrăţişare când fiinţa-mi fură-ntreagă?

BASILIO

Domnul Dumnezeu de-ar vrea-o, nici să nu ţi-o mai fi dat, nu te-aş mai fi ascultat, nici trufia-ţi n-aş vedea-o.

SEGISMUNDO

Dacă tu nu mi-ai fi dat-o, nu m-aş plânge azi de tine;

dându-mi-o, o fac, vezi bine, pentru că mi-ai şi furat-o;

şi, deşi fapt mai de soi decât darul nu se ştie, cea mai mare mârşăvie c-a da şi-a lua-napoi.

BASILIO

Deci aşa-mi arăţi credinţă pentru că din biet captiv azi eşti prinţ!

segismundo

Şi ce motiv am să-ţi port recunoştinţă? Despot stându-mi peste vrere, azi, bătrân şi nevoiaş dacă mori,

mai mult îmi laşi decât pot oricum a-ţi cere?

Tatăl meu eşti şi-mi eşti rege, deci şi rangul şi mărirea mi le dăruieşte firea prin îndreptăţita-i lege.

Şi, deşi-s acum mărit, nu-ţi rămân dator – greşeală!

pot să-ţi cer chiar socoteală pentru cât mi-ai jefuit libertate, viaţă, onoare;

deci fii-mi tu îndatorat că nu-ţi smulg ce mi-ai luat, tu, datornicul meu mare.

BASILIO

Eşti obraznic, şi sălbatic, ce-a spus cerul adevăru-i, şi să te ajungă stărui mâna-i, trufaşe zănatec.

Şi cu toate că-ţi ştii cinul, ceaţa de pe ochi căzându-ţi, şi că stai aici şi-n gându-ţi peste toţi îţi urci destinul, seama ia şi-ascultă-mi sfatul, fii smerit şi tăcând că poate doar visezi acestea toate, chiar de măsuri. treaz palatul.

(*iese*.)

SEGISMUNDO

Poate-n vis trăi, profund, cine treaz în orice clipă-i?

Nu visez, căci cred şi pipăi tot ce-am fost şi tot ce sunt.

Şi deşi acum te mustră cugetul, e prea târziu:

cine sunt prea bine ştiu, iară naşterea-mi ilustră ce-mi dă drept la tron, oricât o regreţi, n-ai cum s-o negi;

şi-am putut sta ani întregi într-o temniţă vârât neştiindu-mi rangul doară;

dar acum în amănunt ştiu şi cine-s. şi că sunt un altoi de om şi fiară.

(*Intră Rosaura*, îmbrăcată *femeieşte*.)

ROSAURA

(După Estrella-o iau şi teamă mi-e de Astolfo să nu dau;

Clotaldo-mi dă povaţă să nu mă ştie, nici să-i ies în faţă, că-nsemnătate pentru onoarea-mi are şi bucuros crezare îi dau, de vreme ce, lui mulţumită, mi-e cinstea-aici şi viaţa ocrotită.)

CLARIN

Mai mult ce ţi-a plăcut din câte, minunat, azi ai văzut?

SEGISMUNDO

Nimic nu m-a uimit, fiind de toate-n totul prevenit;

dar dacă admiraţia o merită ceva, e numai graţia femeii. Într-o carte din multele de care-avut-am parte, citeam că Domnul trudă cu tipic mai multă puse-n om, ca lume-n mic, dar temătoare vrere femeia l-a costat, că-n mic un cer e, mai grea de frumuseţe ca un bărbat, cum cerul mai de preţ e.

şi-n dânsa-i şi mai multă.

ROSAURA

(E prinţul, mă retrag.)

SEGISMUNDO

Femeie, ascultă, opreşte, lăsă dusul, nu fi şi răsăritul şi apusul, pe fugă-ntotdeauna c-altminteri, răsărit şi-apus întruna, lumină şi reci bezne, sincopă a zilei mi-ai părea mai Lesne.

Dar ce-i, ce dar zeiesc?

ROSAURA

În ce-mi văd ochii cred şi mă-ndoiesc.

SEGISMUNDO

(Da, frumuseţea asta o mai văzui.)

ROSAURA

(Îi copleşea năpasta şi fală, şi mândrie, în temniţă.)

SEGISMUNDO

(Vederea-i mă învie.)

Femeie – au ce nume mai pătimaş ţi-ar da bărbatu-n lume? – au cine eşti? Datoare, deşi nu te-am văzut, mi-eşti adorare, şi-aşa, fidel, mi-ascult asupră-ţi dreptul, căci te ştiu de mult;

Îmi spui, femeie zână?

ROSAURA

(Să mă ascund.)

Estrella mi-e stăpână, eu, biată-nsoţitoare.

SEGISMUNDO

Nu spune-aşa, zi soare-prins din care şi steaua ei viază, şi sclipătul şi-l ia din sfânta-ţi rază;

În ţara de parfum, peste (pestriţul florilor duium, e roza-mpărătească şi nu e-n juru-i alta mai frumoasă;

din nestemate fine, în doctele-academii-adânci din mine, ales e diamantul domn tuturor, el, unic, briliantul;

la gingaşele sfaturi de stele strânse-n sfiieioase-olaturi, în fruntea tuturor u-l ştiu pe luceafăr predomnind soborul;

şi-n sferele perfecte, când la divan le cheamă pe planete, împărăţind miracol văd soarele, supremul zilei-oracol.

Şi dacă ştiu că peste flori şi stele, planete, zodii, pietre, doamne-s cele mai mândre, tu slujeşti pe-o mai săracă-n nuri, când tu doar eşti, frumoasă-apoteoză, stea, diamant, luceafăr, soare, roză?

(*Intră Clotaldo.*)

CLOTALDO

(Lui Segismundo-aş vrea să-i pun zăbală, că eu doar l-am crescut; dar ce-i în sală?)

ROSAURA

Îţi preţuiesc părerea.

Glăsuitor răspuns să-ţi dea tăcerea.

Când raţiunea pregetă stângace, mai plin vorbeşte cine mai plin tace.

SEGISMUNDO

Nici gând să pleci, aşteaptă.

În întuneric vrei să-mi laşi, nedreaptă, întreaga mea fiinţă?

ROSAURA

Alteţei voastre-i cer îngăduinţă.

SEGISMUNDO

Când pleci uitându-ţi mila, nu mai ceri voie, ci ţi-o iei cu sila.

ROSAURA

Sper să mi-o iau de ruga nu m-ajută.

SEGISMUNDO

Din cavaler mă faci s-ajung o brută.

căci orice-mpotrivire venin pentru răbdarea-mi şi delir e.

ROSAURA

Dacă-i veninu-n stare, plin de-ndârjire-asprime şi

turbare.

răbdarea a-ţi răzbate, respectu-mi nu cutează, nici nu-l poate.

SEGISMUNDO

Doar ca să văd de pot, în faţa ta sfiala-mi pierd de tot, că-s tare ispitit să fac ce nu se poate. Am zvârlit de la balcon pe unul care-a spus că de-asta-n stare nu-s, şi tot spre a ne-ncerca puterea noastră am să-ţi arunc şi cinstea pe fereastră.

CLOTALDO

(înverşunat, se-ncinge.

O, ceruri, încotro mă veţi împinge acum, când vreri năuce mi-aruncă iar onoarea la răscruce?)

ROSAURA

Nu-n van se prezisese că tirania-ţi îi destină dese zavistii, un, trădări, fărădelegi şi crime bietei ţări.

Dar ce în stare-anume-i un om ce însă om doar după nume-i, obraznic, inuman, crud, îngâmfat, sălbatic şi tiran, cu fiarele crescut?

SEGISMUNDO

Fiindcă de ocara-ţi m-am temut, atâta curtenie ţi-am arătat, sperând destul să-ţi fie, dar dacă-n schimb asemeni vorbe capăt, îţi dau motiv s-o spui şi pân' la capăt.

Ieşiţi, închideţi uşa şi, poruncă, nu intră unul!

(*Iese Clarin*.)

ROSAURA

(Morţii, vai, m-aruncă.)

Ia seama…

SEGISMUNDO

Sunt tiran şi a mă-ndupleca încerci în van.

CLOTALDO

(Ce pas îngrozitor!

Merg să-l împiedic, chiar de-ar fi să mor.)

Stai, cugetă, stăpâne!

SEGISMUNDO

Mă faci să-mi pierd răbdarea iar, bătrâne smintit şi slab, mă lasă;

au de mânia-mi chiar deloc nu-ţi pasă?

Cum de-ai ajuns aici?
CLOTALDO
Stârnit de tânguirea vocii mici, ca să te rog să-ţi fie mai blinda firea dacă vrei domnie, nu, la picioare toate dacă ţi-s, crud să te-arăţi, că-i poate doar un vis.
SEGISMUNDO
Mă faci să turfo de tot când îmi răstorni ce eu vădit socot.
Dar ai să vezi, murind, de-i vis ori nu.
(*Dând să-şi tragă, pumnalul*.
Clotaldo *i-l prinde şi cade în genunchi*.)
clotaldo
În felu-acesta tind să-mi liberez şi viaţa.
SEGISMUNDO
Jos de pe-oţel cu mina, îndrăzneaţă
CLOTALDO
Cât timp nu se adună iar lume-aici, mânia-n frâu să-ţi pună, nu voi slăbi.
ROSAURA
Vai, Doamne!
SEGISMUNDO
Drumul dă-i, Smintite căpos, rău între răi, dă-i drumul, hai, altmintre cu mina te sugrum, în cap să-ţi intre.
(*Se luptă*.)
ROSAURA
Să vină ajutoare, Clotaldo-i ca şi mort.
(*Iese*. *Intră Astolfo tocmai când Clotaldo i se prăbuşeşte la picioare, şi îi desparte pe cei doi*.)
ASTOLFO
Ce-i asta oare, o, prinţe generos?
Vrei să-ţi pătezi oţelul glorios în trup de promoroacă?
Neîntinată-ntoarce-ţi spada-n teacă.
SEGISMUNDO
Ba înroşită numai de sângele-i infam.
ASTOLFO
Păzită-acuma-i suflarea lui de mine, şi, alergând încoa, făcut-am bine.

SEGISMUNDO

Da, ca să mori, şi e prilejul bun prin moarta ta, în fine, să-mi răzbun şi vechea pică.

ASTOLFO

Viaţa ca să-mi apăr, majestate nu-i când spada-mi scapăr.

(*Trag spadele*; intră *Regele Basilio şi Estrella*.)

CLOTALDO

O, nu-l jigni, te rog.

BASILIO

Cum, săbii trase?

ESTRELLA

(Astolfo e, vai, patimi mânioase!)

BASILIO

Dar ce v-a îndârjit?

ASTOLFO

Nimica, sire, o dată ce-ai venit.

Bagă spadele în teacă.

SEGISMUNDO

O, sire, multe, chiar dac-ai intrat.

Pe moşul ăsta morţii l-aş fi dat.

BASILIO

Dar nu-i respecţi deloc nici părul alb?

CLOTALDO

E păru-mi la mijloc, o, sire, nu-i nimic.

SEGISMUNDO

Indemnu-i calp ca să-i respect cuiva, eu, părul alb, când tare s-ar putea şi-al tău să-l văd pe jos în faţa mea, că răzbunat nu-s încă de-a fi crescut în silnicie-adâncă.

(*Iese.*)

basilio

Dar până cejai să-l vezi, dormind te vei întoarce-n turn, să crezi că tot ce-ai fost şi-ai zis, deşi aievea, s-a-ntâmplat în vis.

(*Regele* şi *Clotaldo ies*; *rămân Estrella şi Astolfo*.)

ASTOLFO

Cât de rar ne minte soarta când preziceri negre face, şi, pe cât străvede răul, e la bine-nşelătoare!

Astrolog ar fi de seamă dacă pururi doar dezastre ar vesti: şi, nicio grijă.

toate-ar fi adevărate!

Iar dovada-mprejurării eu şi Segismund-o facem, da, Estrella, în noi doi mărturii punând contrare.

Lui i s-au ursit necazuri, tiranii, trufie „moarte, şi se-adevăriră-n totul pentru că se-ntâmplă – toate;

mie însă, arătându-mi orbitorul. snop de raze căror soarele, li-i umbră şi tăria fulg zburatec, şi ursindu-mi, doamnă, glorii, fericiri, triumf şi faime, rău a spus şi-a spus şi bine, căci e drept aşa s-arate când momeşte cu hatâruri, ca-n dispreţ apoi s-omoare.

ESTRELLA

Complimentele-ţi, desigur, cred că sunt adevărate, pentru altă doamnă însă cu al cărei chip, îmi pare, ai venit la gât, Astolfo, să mă vizitezi, şi astfel ea îţi merită doar şirul vorbelor înflăcărate.

Cere-i dânşii deci răsplata, pentru că-s hrisoave false la divanele iubirii jurăminte-ori vorbe calde care s-au rostit în slujba altor regi şi altor doamne.

(*Intră Rosaura*, rămânând *ascunsă*.)

rosaura

(Doamne mulţumesc că-n fine suferinţa mi-e aproape de liman, uitând de temeri cel ce vede-acestea toate)

astolfo

Am să-mi smulg din piept portretul, loc făcând în el icoanei frumuseţii tale limpezi.

Unde e Getrella, n-are umbra loc, precum nici steaua lângă soare; plec a-l scoate.

(iartă-mi fapta rea, Rosaura preafrumoasă, duşi departe însă n-au îndrăgostiţii cum credinţă să-şi mai poarte.)

(N-am putut s-ascult o vorbă, ca să nu mă vadă poate.)

ROSAURA

Da, stăpână.

ESTRELLA

Bine-mi pare că se face să soseşti aici, fiindcă ţie-o

taină doar se poate să-ţi încredinţez. E-o cinste, pentru cin te-ascultă, mare.

ESTRELLA

Nu te ştiu de mult, Astrea, dar de-atuncea ale tale-s cheile voinţei mele;

şi, cum cine eşti aflasem, mă încumet ţie-a-ţi spune ceea ce şi mie, poate, îmi ascund.

ROSAURA

Ţi-s roabă-n totul.

ESTRELLA

Deci, în două vorbe, iată:

Vărul meu Astolf – de-ajuns e vărul meu a-ţi spune doară, căci sunt lucruri şi rostite numai când şi-n gând se-arată – soţ e hotărât să-mi fie de-i îngăduit de soartă fericirea, una numai, multele dureri să-mi scadă.

M-a mâhnit în ziua-ntâia când văzui la gât că poartă un portret al unei doamne;

I-am vorbit de el pe faţă şi frumos; mă înţelege şi. galant, mi-l dă; îndată îl aduce-aici. Dar greu mi-e însăşi mâna-mi să-l primească;

stai aici şi, când soseşte, spune-i, ţie, fată dragă, să ţi-l dea. Nu-ţi spun mai mult;

eşti frumoasă şi-nţeleaptă, ştii. desigur, ce-i iubirea.

(*Iese*).

ROSAURA

N-aş mai fi ştiut vreodată!

Ceruri! Cine-atâta minte şi-agerime-n el să aibă ca dintr-un impas de-acesta o ieşire să găsească!

Oare – un ins mai e pe lume strâns de soarta nemiloasă în nefericiri mai multe şi-n durere mai grozavă?

Ce să fac în miezul beznei unde-i peste poate parcă rost să aflu de-alinare şi-alinare să-mi priască?

De la cea, dinţii durere, întâmplare nu-i sau faptă noi dureri să nu-mi, însemne;

una alteia-şi urmează, moştenindu-se-ntre ele.

Şi, ca fenixul odată, unele se nasc din alte, în pieire-aflându-şi iviaţă, şi cenuşa lor de-a pururi dăinuieşte caldă-n groapă.

Laşe-un înţelept spusese că ar fi, căci niciodată singure nu ies în lume;

brave cred că-s mai degrabă, căci păşesc mereu nainte, fără să se mai întoarcă.

Cine le-ar lua cu sine ar putea tot să-ndrăznească, neavând de ce se teme că l-ar părăsi vreodată.

Eu o spun, căci din atâtea câte m-au lovit în viaţă, n-a lipsit nicicând niciuna şi atâtse-ncrâncerară, că, de soartă crud rănită, morţii-n braţe m-aruncară.

O, vai mie, ce să fac în împrejurarea de-astăzi?

De-mi spun numele, Clotaldo căruia îi datorează viaţa-mi sprijinul şi-onoarea, poate supărat se-arată, întrucât de la tăcere leac pentru onoare-aşteaptă.

Dacă lui Astolfo nu-i spun cine-s, când o să mă vadă, oare cum să mă ascund?

Chiar de-ar şti să se prefacă glasul, limba şi privirea, sufletul că mint le-arată.

Ce să fac? Dar ce rost are să mă-ntreb, de bună seamă, când, oricâtă cugetare şi prudenţă-aş vrea să deapăn, de se va ivi prilejul tot durerea – va să facă ce va vrea? Căci nu-i putere de la chinu-i s-o abată.

Şi de vreme ce purtarea a-şi decide nu cutează sufletul, atunci durerea vârfu-atingă-şi, pân' la capăt scurme chinul, ca din umbra îndoielilor să iasă în sfârşit; dar pân-atuncea cerul să mă aibă-n pază!

(*Intră* Astolfo *cu portretul*)

ASTOLFO

Iată, doamnă, şi portretul. Ceruri!

ROSAURA

Cum, Alteţa – voastră e surprinsă? Sau se miră?

ASTOLFO

Da, Rosaura, să te vadă.

ROSAURA

Eu, Rosaura?

Nu, Alteţa voastră a greşit, drept altă doamnă m-a luat;

eu sunt doar Astrea şi, sărmană, nici nu merit fericirea tulburării ce v-apasă.

ASTOLFO

Nu mă mai minţi, Rosaura, sufletul doar nu se-nşală, şi deşi te vede-Astree, ca Rosaura îi eşti dragă.

ROSAURA

Nu vă înţeleg, Alteţă, şi, aşa, tac încurcată:

tot ce. ştiu e că Estrella

— Stea ce poate fi, bogată, şi a Venerei – ceru să v-aştept aici în sală spre a vă-nştiinţa din parte-i să-mi lăsaţi portretu-n seamă

— Cerere cu rost se vede – spre a i-l duce eu degrabă.

Vrea să fie-aşa Estrella, pentru că şi-un fleac de treabă dacă mi-e dăunătoare, neuitând-o, mi-o comandă.

ASTOLFO

Cât te-ai strădui, Rosaura, sub împrumutata mască rău te-ascunzi. Şi zi-i privirii muzica să-şi potrivească după glas, căci prea firesc e scrâşnet fals şi strâmb să scoată când un instrument pe-alături chinuit să-mbine-ncearcă falsitatea din cuvinte cu simţirea-adevărată.

ROSAURA

Vă repet, vreau doar portretul

ASTOLFO

Bine, dacă pân’ la capăt vrei să duci înşelăciunea, şi răspunsu-mi vreau s-o facă.

Zi-i, Astrea, deci Infantei că, la stima mea înaltă, când portretul ea mi-l cere prea-i lipsit de eleganţă să i-l dau şi, de aceea, ca deplin să-l preţuiască.

Îi trimit originalul;

I-l poţi duce tu îndată, căci îl ai şi-acum asupră-ţi, cum te-ai pe tine-ntreagă.

ROSAURA

Un bărbat când hotărăşte, mândru, curajos şi teafăr, să învingă-ntr-o-ncercare chiar în schimb de i se-ndeamnă dar mai scump, mofluz refuză şi-amărât ia calea-ntoarsă.

Eu dup-un portret venită-s şi-un original chiar dacă stăpânesc mai scump, mofluză voi pleca; Alteţa voastră deie-mi dar portretul; fără, jur că nu mă-ntorc nici moarta.

ASTOLFO

Dar, de nu ţi-l dau, cum oare ai să-l duci cu tine?
ROSAURA
Iată!
(*încearcă* să *i-l ia*.)
Dă-mi-l, răule.
ASTOLFO
Degeaba.
ROSAURA
Jur că nimeni n-o să-l vadă-n altă mină de femeie
ASTOLFO
Groaznică eşti!
ROSAURA
Iudă rară!
ASTOLFO
Hai, Rosaura mea, sfârşeşte!
ROSAURA
Eu a ta? De când? Minţi, fiară!
(*Intră Estrella*.)
ESTRELLA
Ce-i Astrea, ce-i Astolfo?
ASTOLFO
(E Estrella!)
ROSAURA
(Luminează-mi, Amor, mintea, ca portretul să mi-l iau!)
Iubită doamnă, dacă vrei să afli ce e, îţi voi spune eu.
ASTOLFO
Ce-nseamnă?…
ROSAURA
Poruncitu-mi-ai pe Aslolfo să-l aştept aici în sală şi-un portret să-i cer din partea-ţi.

Singură, îşi cum se leagă dintr-o vorbă-ntr-alta lesne gândurile-ndeolaltă, pomenind tu de portrete, mi-amintesc aşa, deodată, că în mânecă am unul de al meu. Şi într-o doară vrui să-l văd, că de-unul singur te distrezi şi dintr-o toană;

pe podea din mină însă mi-a scăpat; şi când se-arată cu al lui, Astolfo iute mi-l şi ia şi greu se lasă într-atât pe-al

tău să-l deie, că, în loc să-l dea, încearcă şi pe-al meu să-l ia şi astfel, neputând napoi să-l capăt doar cu rugi sau vorbă bună, peste poate mânioasă vrui cu forţa să i-l smulg.

Cel din mâna lui e, doamnă, chiar al meu; te vei convinge doar văzând canini e geamăn.

ESTRELLA

Dă-mi portretul, dar, Astolfo!

I-l ia.

ASTOLFO

Doamnă, oare...

ESTRELLA

Nu destramă adevăru-un joc de umbre.

ROSAURA

Nu-i al meu?

ESTRELLA

Nici o-ndoială!

ROSAURA

Spune-i să ţi-l dea pe celălalt.

ESTRELLA

Ia-ţi portretul tău şi pleacă.

ROSAURA

(Mi-am recâştigat portretul, de-altceva, ce-o fi, nu-mi pasă.)

(*Iese*.)

ESTRELLA

Vreau acum portretul care mi-e promis; şi niciodată nemaidând cu tine ochii, tot nu vreau deloc să zacă în puterea ta, nu, poate pentru că am fost prea proastă să ţi-l cer.

ASTOLFO

(Cum să ies oare din încurcătură teafăr?)

Cât ar vrea, frumoasă-Estrella, voia mea să te slujească, n-am să pot să-ţi dau portretul ce mi-l ceri, fiindcă...

ESTRELLA

Lasă, eşti un om mojic şi josnic.

N-am nevoie să-l mai capăt, căci nu ţiu nici eu,

luându-l, să-mi mai aminteşti vreodată că ţi l-am cerut eu însămi.

(*Iese.*)

astolfo

Stai, ascultă, vezi, aşteaptă!

Doamne, ce-ai făcut Rosaura!

Cum, pe unde, prin ce poartă în Polonia venit-a, să mă piardă, să se piardă?

(*Iese.*)

Eu, de la balcon, brânci dând.

Vrui un cărabuş să zboare?

Mor îşi nviu când mi se pare?

Eu visez, sau dorm? Cum vin să mă-nchidă?

CLOTALDO

Eşti Clarin.

CLARIN

Dacă asta e, mă fac corn pentru. godaci şi tac, mai mârlan şi mai blajin.

(*îl duc pe Clarin*.

Intră regele *Basilio*, *mascat*)

BASILIO

Ei, Clotaldo!

CLOTALDO

Sire! Cum ai putut aşa veni?

BASILIO

Nerăbdarea de a şti şi-a vedea ce face-acum

Segismundo, ea la drum m-a împins aşa, prosteşte

CLOTALDO

Uite-l jos, îşi regăseşte starea tristă din trecut.

Prinţ nefericit, născut în ceas rău. neomeneşte!

Vezi, trezeşte-l binişor:

opiul pus în băutură vlaga şi puterea-i fură.

(*Se* arată *Segismundo*, ca *la început*, *în piei* de *sălbăticiuni* şi *lanţuri*, *dormind pe jos*; *intră Clotaldo*.

Clarin şi doi slujitori.)

CLOTALDO

Pe podea lăsaţi-l dar, piere-i azi trufaşa slavă-n locul de plecare.

PRIMUL SLUJITOR

Zdravăn lanţu-i prind acuma iar.

CLARIN

Prinţe, dormi adânc măcar, nu afla cât de uşor ţi-i să şi pierzi prin jocul sorţii şi-n nălucile măririi, azi, o umbră a vieţuirii şi o flacără a morţii.

CLOTALDO

Cui din gură-atât de bine ştie-a da, odaie cată a-i sorti, unde; să poată bate câmpii cât l-o ţine.

El e cel ce se cuvine, prins de voi, la beci să stea.

CLARIN

Eu? De, ce?

CLOTALDO

Că la poprea punem, şi cu străşnicie, trâmbiţa ce taine ştie, nu cumva zvoniri să dea.

CLARIN

Bravo! Eu mă strădui oare tatăl să-mi ucid? Nici gând!

CLOTALDO

Îl străbate un fior, basilio

Ce vise l-or frământa? Ia stai niţel.

segismundo.

(*în somn*)

Prinţ mărinimos e cel ce tiranii îi doboară:

el, Clotald, de mâna-mi moară, tata zacă-n praf, mişel.

CLOTALDO

Iar cu moartea m-ameninţă.

BASILIO

Cu asprimi şi-ocări pe mine.

CLOTALDO

Tot să mă răpună ţine.

BASILIO

Să mă plece-n umilinţă.

segismundo.

(*în somn*)

Zări deschidă-i cu priinţă marele teatru-al lumii faimei cum a doua nu mi-i, că, spre răzbunare, iată-l în

triumf închină-şi tatăl prinţul Segismundo, lumii.

Dar, vai mie, unde-s, când?

BASILIO

Nu doresc să fiu văzut;

ştii ce ai, dar, de făcut.

Plec, s-ascult de-acolo vrând.

SEGISMUNDO

Eu să fiu? Eu, iarăşi frânt de câtuşi şi-ntemniţat, eu să fiu cu-adevărat?

Nu cumva mormânt îmi eşti, turnule? Ba da! Ce veşti, ce de lucruri am visat!

CLOTALDO

(Rândul meu: e-acum s-apar şi să nu dau tot de gol.)

SEGISMUNDO

Este vremea să mă scol?

CLOTALDO

Da, de multă vreme chiar.

N-ai vrea ziua-ntreagă doar tot să dormi!

De când m-am dus, vulturul dând roată sus să-l privesc într-un târziu, şi-ai rămas aici, cum ştiu, dormi de-atunci într-una?

SEGISMUNDO

Dus.

Şi-ncă nu m-am deşteptat şi, Clotaldo, cred că încă dorm adânc în noaptea-adâncă, fapt pe semne-adevărat, că, de vreme ce-am visat toate câte-am zis că pipăi, şi ce văd un vis de-o clipă-i;

şi, desigur, istovit, dacă văd în somn uimit, şi treziei visu-aripă-i.

CLOTALDO

Ce-ai visat aştept să-mi spui.

SEGISMUNDO

Neştiind de-i vis sau ce-i, ce-am văzut îţi spun de vrei, nicidecum ce vis avui.

Mă trezii şi mă văzui, o, cruzime-amăgitoare!

Într-un pat bogat, în stare tot din ape şi culori să adoarmă-ntr-însul flori ostenind de-nmiresmare.

Mii de nobili îmi căzură la picioare, prinţ spunând că

le sunt, şi aducând haine, giuvaiere, armură.

Blinda liniştii măsură mi-ai schimbat-o-n fericire tu, cu minunata ştire că, deşi azi vezi ce am, prinţ Poloniei eram.

CLOTALDO

Mi-ai răspuns.cu răsplătire?

SEGISMUNDO

Nu, pentru trădări şi crime, făr-a sta prea mult pe gânduri moarte-ţi dam în două rânduri.

CLOTALDO

Pentru ce atât-asprime?

SEGISMUNDO

Stăpâneam peste mulţime, crunt loveam sub pumn să-mi steie;

Îndrăgeam doar o femeie…

De-asta cred c-a fost aieve:

tot s-a dus, măriri, gâlceve, numai asta nuse-ncheie.

(*Iese regele*.)

CLOTALDO

(Pleacă regele, pătruns e, gândul fiului ştiind.)

Tot de acvilă vorbind, somnul cum atunci te-ajunse, ai visat imperii-ascunse;

dar şi-n vise e frumos să-i aduci cinstiri prinos cui la creşterea-ţi trudise:

Segismundo, nici în vise binele nu-i de prisos.

(*Iese*.)

SEGISMUNDO

Drept e: deci sănăbuşim fiara-n noi, turbata vrere, ura, setea de putere, de-o mai fi în vis să fim, şi-o să fim, căci vieţuim pe-un tărâm atât de rar că un vis ni-i traiul doar, şi deprinderea mă-nvaţă că-şi visează-ntreaga viaţă omul, până treaz e iar.

Tronul regele-şi visează şi-amăgit domneşte-n gând, cârmuind şi hotărând, iar împrumutata-i vază vântului i-o-ncredinţează şi-n cenuşă-i schimbă cartea moartea. Jalnică-i e partea cui, râvnind regească faptă, smuls a fi din somn se-aşteaptă, vis acum fiindu-i moartea!

Îşi visează avuţia bogătaşul, temător, şi săracii-n visul

lor cazna-şi văd şi sărăcia;

unu-şi creşte-n vis moşia, altul, trudnic, cere multe, zbiru-mproaşcă-n vis insulte, şi-n cuprinsul lumii, dar, toţi visează a fi ce par, chiar de nu pricep s-asculte.

Eu visez de ani în şir lanţ şi ziduri de-nchisoare, şi-am visat şi altă stare mai plăcută că-mi admir.

Ce e viaţa? Un delir.

Ce e viaţa? Un coşmar, o nălucă, nor fugar, şi-i mărunt supremul bine, căci un vis e viaţa-n sine, iară visul, vis e doar.

ACTUL AL TREILEA

(*Intră Clarin.*)

CLARIN

Într-un turn supus de farmec zac din vina preaştiinţei.

Ce-oi păţi pentru ce-mi ştiu, dacă şi ce ştiu ucide?

Om cu-atâta foame-ntr-însul vai, să moară azi cu zile!

Milă mi-e de mine, zău;

„Ai de ce!” mi se va zice şi pe drept cuvânt, aşa e, că tăcerea asta-n mine şi pe nume-mi şade strâmbă: ce trompetă gura-şi ţine!

Uite, aici, de văd ca lumea, îmi mai ţin tovărăşie doar paingii şi guzganii:

dulci sticleţi pe veresie!

Noaptea asta capul tobă mi-l făcură-atâtea vise, că mi-e doldora de trâmbiţi, de ţiuituri şi ştime, de cortegii, cruci înalte, şi de flagelanţi o mie:

urcă sau coboară-o droaie, alţii prind să şi leşine când îşi văd în sânge soţii;

dar pe mine mă cuprinde un leşin de nemâncare, că-s la gros de-atâtea zile, iar la prânz din filosoful

Nicomedes dau citire tot mereu şi din soborul din Niciceea-n locul cinei.[7]

---

7 30—31. In original : En el filosofo leo / Nicomedes, y las no-ches l en el concilia Niceno ; prin Nicomedes nu se are în vedere nici un filosof grec, ci doar jocul ăe cuvinte : Ni comedes (= ni comeis) nu mîncaţi (comida fiind masa de prînz) ; conctlio Niceno se referă la conciliul din Niceea (325 e.n.), dar tot de dragul calamburului : Ni ceno — nici nu

Dacă sfântă e tăcerea după noua prăznuire, pentru mine-i *Sin* Secretul, că-l postesc da' nu-l pot ţine:

dar la urma urmei dreaptă mi-e pedeapsa, n-am ce zice.

Că decât să taci ca slugă nu-i mai grea nelegiuire.

(*Zvon* de *tobe* şi *mulţime*; de *afară aude*)

PRIMUL SOLDAT

Asta-i turnu-n care zace.

Spargeţi porţile. Să intre toată lumea.

CLARIN

Sfinte tare, vin, desigur, după mine dacă spun c-aicea zac.

Ce-or fi vrând?

(*Intră soldaţi, citi se poate*.)

PRIMUL SOLDAT

Intraţi, nainte!

AL DOILEA SOLDAT

Uite-l.

CLARIN

Nu e.

TOŢI

O, stăpâne…

CLARIN

(Dacă şi-au băut şi mintea?)

AL DOILEA SOLDAT

Numai tu eşti prinţul nostru, rege pământean admitem doar şi vrem să ne conducă, nu vrem prinţ din ţări străine.

La picioare-ţi stăm cu toţii.

TOŢI

Cerul, mare prinţ, te ţie!

CLARIN

(Măi să fie, nu e glumă!

Dacă-s oare vechi deprinderi în regat aici ca, zilnic, câte-un prins pus prinţ să fie şi-apoi dus în turn?

Aşa-i, zilnic jocul doar vădit mi-e: musai şi eu să-mi joc rolul.)

---

cinez. Echivalările din traducere sunt mai generale.

TOŢI

Dă-ne tălpile.

CLARIN

Şi mie îmi mai trebuie, nu pot să le dau, şi-apoi ruşine-i ca un prinţ să n-aibă talpă!

AL DOILEA SOLDAT

Toţi ne-am dus l-ai tău părinte şi i-am spus că te cunoaştem prinţ al nostru doar pe tine, nu pe-al Moscovei.

CLARIN

Cu tata v-aţi obrăznicit?

Ruşine, toţi sunteţi nişte netrebnici.

PRIMUL SOLDAT

Doar credinţa, ea ne-mpinse.

CLARIN

Da? Vă iert de-a fost credinţă.

AL DOILEA SOLDAT

Hai pe tronu-mpărăţiei!

Vivat Segismundo!

TOŢI, CLARIN

Vivat!

(Segismundo strigă? Bine:

Segismundo deci se cheamă orice prinţ ce măsluit e.)

(*Intră Segismundo.*)

SEGISMUNDO

Cine strigă Segismundo?

CLARIN

(Prinţ mi-s păgubos din fire!)

AL DOILEA SOLDAT

Cine-i Segismundo?

SEGISMUNDO

Eu.

AL DOILEA SOLDAT

Mă, obraznic fără minte, cum te-ai dat drept Segismundo?

CLARIN

Eu? Nu recunosc ce ziceţi, voi aţi fost aceia care m-aţi sigismundat „şi vi se potriveşte vouă numai şi-ndrăzneală, şi prostie.

PRIMUL SOLDAT

Segismundo, prinţ ilustru – semnele ce-s date ţie tentăresc, deşi cuvântul de-a fi domn oricum ni-l ţinem – tatăl tău, Basilio, riga, temător ca vechi preziceri nu cumva să se-mplinească şi să-ţi stea-n genunchi, de tine umilit şi-nvins, încearcă, drept răpindu-ţi şi domnie, să le treacă lui Astolfo, duce-al Moscovei.

De-altminteri curtea strânse, dar norodul rostu-aflând şi azi cum ştie rege pământean că are, nu vrea cu străin să vie şi să-i poruncească.

Şi-astfel, peste cruda vrere-a scrisei aruncând dispreţul nobil, căutatu-te-a-n restriştea unde-nchis eşti, ca putere armele-i din nou să-ţiiste şi, ieşind din turn, să-ţi capeţi tron şi sceptru cuvenite, pe tiran înlăturându-l.

Vino, deci, aci-n pustie o armată numeroasă de haiduci şi gloată ţine să te-aclame; libertatea te aşteaptă: i-auzi, vine!

GLASURI, DE AFARĂ

Segismundo să trăiască!

SEGISMUNDO

Iarăşi vise de mărire îmi trimiteţi, ceruri, timpul iar lăsându-l să le strice?

Iarăşi vreţi să văd cu ochii printre umbre şi năimire, maiestatea şi cu slava de-o suflare risipite?

Vreţi să –, ndur amarnic iarăşi riscul şi dezamăgirea ce pe om umil din leagăn şi prudent îl fac să fie?

Dar s-a terminat, ajunge!

Iar sunt rob, luaţi aminte, sorţii mele şi, ştiind că întreaga viaţă vis e, voi, năluci, plecaţi, zadarnic pentru moarta mea simţire glas şi trup iscaţi, minciună amin două sunt, ştiu bine;

nu – mai vreau măriri şi slavă deopotrivă-nchipuite, nici fantastice iluzii de suflarea unei brize cât de slabe destrămate, ca migdalul ce-şi deschide prea netimpurie floarea şi, pripit şi necuminte.

sub întâiul vânt mai rece îi pălesc şi-i sufăr şi în trandafiriii muguri frumuseţi şi. strălucire.

Da. vă ştiu, vă ştiu acuma, ştiu şi că-i meniţi aşijderi

orişicărui ins ce doarme;

pentru mine nălucire nu mai e, dezamăgit, bine ştiu că viaţa vis e.

AL DOILEA SOLDAT

De-o socoti înşelăciune, rog aruncă o privire către – munţii falnici, vezi-i înţesaţi de o mulţime ce te-aşteaptă.

SEGISMUNDO

Şi-altădată tot icoane şi mai limpezi am văzut, cum văd şi-acuma împrejurul meu întinse, şi-a fost vis.

PRIMUL SOLDAT

Dar fapta mare pururi naşte-o prevestire, mare domn: acesta-i tâlcul c-ai văzut-o-ntâi în vise.

SEGISMUNDO

Bine zici, a fost o veste, iar de-o fi aşa să fie, dacă tot e scurtă viaţa, să ne cufundăm în vise iarăşi, suflete, dar astăzi mai prudent, luând aminte că trezirea revine-n toiul celor mai plăcute clipe, şi, ştiind c-aşa-i, mai mică poate-i şi dezamăgirea, căci, oricum, îţi râzi de rele când le-ntâmpini treaz la minte.

Şi, purtând în icuget gândul că, şi-aievea de-i să fie, tot e de-mprumut puterea şi stăpânu-o ia la sine, să-ndrăznim orice şi-oriunde.

Mulţumesc, vasali, credinţei voastre; eu am să vă mântui, şi neînfricat, şi sprinten, de-al robiei jug străin.

Sune lupta! Martori fi-veţi ce imens îmi e curajul.

Lupt cu propriu-mi părinte şi vreau cerurilor înseşi să le-aduc adeverire.

Îmi va sta-n genunchi bătrânul...

(Dar de mă trezesc nainte, ne-mplinind ce spun, tăcerea s-o păstrez nu-i şi mai bine?)

toţi Segismundo să trăiască!

(*Intră Clotaldo.*)

CLOTALDO

Ce-i ou larma asta, sfinte?

SEGISMUNDO

A, Clotaldo.

CLOTALDO

Doamne... (Aspru mă va încerca.)

CLARIN
M-aş prinde că-l azvârlă de pe munte.)
CLOTALDO
La picioare-ţi cad, o, prinţe, ca să mor, ştiu.
segismundo
Te ridică, nu sta jos, în praf, părinte, călăuză şi busolă ai să-mi fii în reuşite, căci de creşterea-mi dator li-s grijii tale şi credinţei.
Să te-mbrăţişez.
CLOTALDO
Ce spui?
SEGISMUNDO
Că visez şi vreau doar bine să mai fac, căci de prisos binele nu-i nici în Vise.
CLOTALDO
Dacă fapta bună, doamne, ţi-e blazon de-acum nainte, nu-ţi va fi cu supărare că mă-ndrum şi eu la bine.
Vrei cu, tatăl tău războaie?
Sfetnic nu-ţi pot fi doar ţie, regele năpăstuindu-mi.
La picioare-ţi stau, o, prinţe, dă-mă morţii.
SEGISMUNDO
Tu, nemernic, trădător, ingrat!
(Dar, sfinte, să-mi pun frâu, că nu ştiu încă dacă-s treaz ori doar un vis e.)
Îţi invidiez curajul şi eşti demn de mulţumire.
Du-te să-l slujeşti pe rege şi în câmp o să ne-aţinem.
Voi sunaţi pornirea luptei.
CLOTALDO
Tălpile-ţi sărut. o. prinţe.
SEGISMUNDO
Să domnim acum. o. soartă;
dacă dorm, nu mă trezi deci, iar de nu, alungă-mi somnul.
Dar, adevărat sau vise, binele doar preţuieşte:
când aievea-i, ca să fie, dacă nu, ca buni prieteni să-ţi câştigi pentru trezire.
(*Ies şi se cântă semnalul de luptă.*
Intră Regele Basilio şi Astolfo.)

basilio

Astolfo, oare cine e în stare pe-un armăsar abraş să pună frâul?

Au cine-n goana-i vajnică. spre mare ar stăvili măcar o clipă râul?

Şi ce viteaz ar mai propti-n spinare un stei din munţi spre văi rupându-şi brâul?

Ei, toate-acestea-mi par acum o joacă pe lângă gloata mândră şi buimacă.

s-o spuie larma taberelor, două, cu repetat ecou în munţi afund în lung răsunet de vuire nouă:

zic – unii-Astolfo! alţii Segismund!

Azi, tronul juruinţei. rob, vai nouă, la nou gând strâmb şi-n noi orori fecund, funest teatru-i. unde. nepoftită, vezi tragedia scrisă de ursită.

ASTOLFO

Stăpâne, veselia zic să-ncete şi să se curme lauda necoaptă ce mâna ta spre – bucurare-mi dete;

Polonia, al cărei tron m-aşteaptă, în calea voii mele-adună cete doar ca s-o merit mai întâi prin faptă.

Un cal să-mi daţi şi, plin de-avânt superb, trăsnească cel ce tunet poartă-n herb.

BASILIO

Uşor se-ntâmplă tot ce-i dat să fie şi greu întâmpini cele prevăzute:

cu ce-i în zodii-n van te lupţi, se ştie, şi cine vrea să scape, le asmute.

Legi aspre, timp amar, vai, grozăvie:

de rău te-ascunzi şi răul mai temut e;

păzindu-mă atât, m-am dat pierzării, pricinuind chiar eu dezastrul ţării.

(*Intră Estrella.*)

ESTRELLA

Mărite rege, dacă nu eşti gata zăgaz să-i pui tu însuţi marii larme ce-atotântinsă-n tabere sunat-a, sporind prin pieţe şi uliţi să le sfarme, mări stacojii îţi fi-vor ţării plata să-noate-n ele, sângele-i sub arme ţâşnindu-şi purpura; şi-s de pe-acum nenorociri şi tragedii duium.

Ruine doar regatu-ţi înveşmânta şi-urgii atâtea-i sângerează scrumul, că ochii plâng şi-auzul se-nspăimimă.

Ies pete-n soare, vântu-şi uită drumul, o piramidă orice piatră-avântă şi fiecare floare-nalţă-un tumul, orice clădire-o criptă e, măreaţă, şi tot soldatul un schelet în viaţă.

(*Intră Clotaldo*)

CLOTALDO

Ajuns-am teafăr doar de Cer scăpat!

basilio Clotaldo, ce-i cu Segismundo oare?

CLOTALDO

O, sire, gloata, monstru orb, turbat, în turn pătrunse şi din închisoare i-a smuls pe prinţ, iar el, imediat, trezit din nou la înnoită-onoare, viteaz li se vădi, zicând s-arate întregii lumi că ceru-avu dreptate.

BASILIO

Un cal să-mi daţi, căci eu vreau în persoană pe-un fiu ingrat să-nfrâng ţinându-i piept, şi, hotărât să-mi apăr şi coroană, greşeala minţii cu oţel să-ndrept.

(*Iese.*)

ESTRELLA

Cu Soarele voi fi Belona-n goană:

sper numele-mi alături să-ţi stea drept, şi aripi largi în zboru-mi voi întinde, s-o pot din urmă şi pe Palas prinde.

(*Iese şi se aude muzică de luptă.*

Intră Rosaura şi-l opreşte pe Clotaldo.)

ROSAURA

Ştiu că mare, necoruptă, măreţia-ţi umple pieptul, plin bătând; dă-mi totuşi dreptul să-ţi vorbesc, că-i totu-o luptă.

În Polonia-am sosit, stai, umilă, disperată, făr-un ban şi, ajutată de-ndurarea-ţi, am găsit ocrotirea ta; mi-ai spus deghizată să trăiesc la palat şi, tot firesc, ca şi cum geloasă nu-s, de Astolf să fug. În fine, mă zăreşte şi-ntr-atât cinstea –, mi ia-n răspăr „încât stă de vorbă, după mine, cu Estrella-ntr-o grădină;

Iată-i cheia, poţi acum să-ţi croieşti spre dânsul drum, ura-mi potolind, haină.

Mândru, îndrăzneţ, puternic, du-te-onoarea de-mi răzbună, că ţi-e hotărârea bună să-l ucizi pe-acel nemernic.

CLOTALDO

Am primit, e-adevărat, chiar dintâi când te văzui, să te-ajut, aşa cât spui.

— Martor plânsul tău mi-a stat – port sărmana-mi viaţă poate.

Prima încercare-a fost haina să ţi-o schimb, cu rost:

ca Astolfo, dacă dat e să te vadă, să nu creadă uşurinţă o-ndrăzneală ce, riscând, onoarea-ţi spală de potrivnica dovadă.

Între timp mă frământam cum să-ţi recâştig onoarea, chiar plătind, cumplită, darea

— Într-atât de-aprins, eram – morţii lui Astolfo. Vai, ce nebună fărdelege!

Dar, cum nu-mi fusese rege, tulburat nu mă lăsai.

Moartea i-aş fi dat-o când

Segismundo vrea deodată să mor eu. Astolfo cată, riscu-n seamă neluând, apărarea să-mi ia mie cu bravură şi voinţă până la nesocotinţă, mai presus de vitejie.

Şi-atunci eu – pricepe-mi gândul veşnic recunoscător lui, ce n-a lăsat să mor, să m-arăt, deci, omorându-l?

Şi nehotărât de fel, şovăi între simţăminte, ţie date dinainte, şi-ajutorul de la el, nu ştiu încotro să fug şi pe cine să ajut.

Dacă-ţi sunt prin dar vândut, lui prin ce-am primit mă-njug, şi-n atare-ntorsătură inima-mi nimic n-aşteaptă, căci sunt insul pus pe faptă, dar şi insul care-ndură.

ROSAURA

De prisos mai spun, fireşte, că bărbatu-i nobil când daruri face şi de rând e atuncea când primeşte.

Şi, aşa fiind lăsat, mulţumirea-ţi n-are rost admiţând ca el a fost cel ce viaţa-n dar ţi-a dat, iar tu mie, căci vădit e că de el ai fost constrâns fapte să comiţi de plâns.

Iar de mine doar cinstite.

Deci de el eşti ofensat, mie-ndatorat fiindu-mi, tu la rându-ţi dăruindu-mi ceea ce ai căpătat;

cată dar a-mi sprijini mie-onoarea-ameninţată, că-i de

preţ cât calea toată dintr-a da şi a primi.

CLOTALDO

Chiar dacă nobleţea creşte vie-n sufletul cui dă, doar recunoştinţa stă mărturie cui primeşte;

şi de am avut putinţa.

dând, să-mi capăt nobil nume lasă-mi. rogu-te. anume şi ce-mi dă recunoştinţa, căci pe alţii-ndatorând pot fi-ndatorat şi-asemeni darnic, iar slăvit de semen;

eşti şi dând şi căpătând.

ROSAURA

Viaţa tu mi-ai dat-o-n dar.

Însă, ştii, tot tu mi-ai spus când la viaţă m-ai adus.

că, pătată, e-n zadar şi nu-i viaţă: prin urmare.

n-am primit nimic pe faţă, doar o viaţă fără viaţă mina ta mi-a-ntins. Îmi pare.

Iar de zici că-ntâi e drept darnic să te-arăţi şi-apoi recunoscător, cum voi, viaţa mea nedată-aştept să mi-o dai curând; şi cum daru-i mai înălţător, darnic fii şi-apoi, cu spor, fii şi-ndatorat, oricum.

CLOTALDO

De-argumente-nviat mă las şi să-ncep cu darul vreau.

Tot ce am. Rosaura, ţi dau undeva-ntr-un schit retras să trăieşti; cu chibzuire hotărăsc şi foarte bine-i, căci, fugind de teama vinei, sfânta ca să-i liniştire, şi când. dezbinată, ţara e lovită-atât de greu, nobil vechi fiind, nu eu vreau să-i mai încarc povara.

Prin acelaşi leac firesc, regelui i-a credincios, ţie-ţi sunt mărinimos, lui Astolfo-i mulţumesc;

deci îngăduie-mi, cuminte, două glasuri să ascult:

zău n-aş fi făcut mai mult nici de ţi-aş fi fost părinte.

ROSAURA

Dacă mi-ai fi fost, fireşte, ţi-aş răbda insulta-acu;

Însă nefiindu-mi, nu!

CLOTALDO

Ce-ai dori să faci, vorbeşte!

ROSAURA

Să-l ucid!

CLOTALDO

O fată-n lume ce părinţii nu şi-i ştie, are-atâta vitejie?
ROSAURA
Da.
CLOTALDO
De unde?
ROSAURA
Bunu-mi nume m-a-ndemnat.
clotaldo
Astolfo, ştii…
ROSAURA
Cinstea-mi împotrivă-i strigă.
CLOTALDO
Soţ Estrellei, îţi e rigă.
ROSAURA
Doamne sfinte, nu va fi!
CLOTALDO
E-o sminteală.
ROSAURA
Prea târziu.
CLOTALDO
Pune-i capăt.
ROSAURA
N-am să pot.
CLOTALDO
Altfel ai să-ţi pierzi…
rosaura
Ştiu tot.
CLOTALDO
Viaţa şi onoarea.
ROSAURA
Ştiu.
CLOTALDO
Ce-ai de gând?
ROSAURA
Să mor.
CLOTALDO
Te fură valul ciudei.
ROSAURA

Ba-i onoare.
CLOTALDO
Nebunie-i.
ROSAURA
Cutezare.
CLOTALDO
E-un delir.
ROSAURA
Turbare, ură.
CLOTALDO
Nu poţi împăca nebunul patimii avânt?
ROSAURA
E greu.
CLOTALDO
Cine-o să te-ajute?
ROSAURA
Eu.
CLOTALDO
Nu e niciun leac?
ROSAURA
Niciunul.
CLOTALDO
Să găseşti alt drum nu poţi?
ROSAURA
Să mă pierd prin altă faptă.
(*Iese.*)
CLOTALDO
Dacă-i *să* te pierzi, aşteaptă, fată, să ne pierdem toţi.
(*Iese. Muzică* de *luptă*; intră *în* marş *soldaţi. Clarin şi Segismundo, îmbrăcat în piei de sălbăticiuni.*)
SEGISMUNDO
O, de-aş fi fost văzut de Roma-ntr-un triumf de început, cât s-ar fi bucurat de un prilej atât de rar aflat, ca marile-i armate de-o fiară să le vadă comandate, cu apriga-i suflare putând şi firmamentul să-l doboare!
Dar să ne strângem zborul.
O, duh al meu, să nu ne-nghită norul

O, glorie avară şi de mă voi trezi, să nu mă doară c-am dobândit-o numai spre a şti că dusă-acuma-i;

pe când, fiind puţină, mai lesne, dac-o pierd, are să-mi vină.

(*Se aude o trâmbiţă.*)

clarin

Pe-un bidiviu focos

— Să-l zugrăvesc atât şi să-l descos e musai, deci mă iartă – în care-n amănunt se-aşterne-o hartă, căci trupul e uscatul, toc sufletul ce-şi are-n piept palatul, oceanul spuma, aerul suflarea, un haos deci, stârnindu-mi admirarea, fiindcă-n suflet, spumă, trup, suflare, un monstru-i de uscat, foc, vânt şi mare;

rotat frumos, e sur şi-n rest asemeni, fără de cusur, cu cine-l strânge-n pinteni, şi zboară, nu-i doar sprinten;

pe el, zic, îţi soseşte o strălucită doamnă.

SEGISMUNDO

Mă orbeşte.

CLARIN

Rosaura-i, sfântă cruce!

(*Iese.*)

SEGISMUNDO

Milosul cer privirii mi-o aduce.

(*Intră Rosaura, în haine de păstor, cu spadă şi pumnal.*)

rosaura

Segismundo, suflet mare, maiestatea ta vitează îţi răsare-n zorii faptei din adânc de noapte neagră, şi, cum regele-planetă ce strălucitor se-ntoarnă iar în braţele-Aurorei, printre flori şi roze iarăşi, şi pe munţi, şi peste valuri, când încununat se-arată şi-aruncând lucori şi raze, spume-nchide, creste scaldă, tot aşa răsai tu, soare al Poloniei, ca astăzi pe-o femeie chinuită ce umilă îţi se pleacă s-o ajuţi, căci e femeie şi nefericită, iată două stări de-ajuns pe omul ce bărbat viteaz se cheamă, una chiar de-ar fi, dreptate a-l îndatora să facă.

Azi, a treia oară ochii ţi-i încânt, a treia oară mi ştii cine-s, căci tot alta m-ai văzut, şi-n altă haină.

Prima dată mă luaseşi drept bărbat, acolo-n aspră temniţă, unde durerea mi-alină ştiuta-ţi viaţă.

Cea de-a doua „ca femeie te-am uimit, când fala toată a măririi vis îţi fuse, nălucire, umbră doară.

Ce-a de-a treia, azi, când, monstru din plămadă-ngemănată, peste graţii de femeie arme bărbăteşti podoabă-s.

Şi ca-nduioşarea braţul mai ocrotitor să-ţi facă, bine e s-auzi tu însuţi ce-i cu tragica mea soartă.

Mamă nobilă avut-am, curtea Moscovei mi-e leagăn;

nenorocul mamii-mi spune c-alta n-a fost mai frumoasă.

Ochii şi i-a pus pe dânsa un mişel, a cărui faimă n-o numesc, necunoscându-l, însă inima-i vitează dup-a mea i-o ştiu, şi duhu-i răsfrângându-mi-l icoană, sufăr că păgână nu mi-s ca să-l cred, nebună rară, zeu jelit ca ploaie de-aur, taur, lebădă suavă, de Danae, Leda – Europa în Metamorfoze-odată.

Când poveşti perfide vorba socoteam că mi-o încarcă fără rost, văd că pe scurt ţi-am şi spus că biata mamă, amăgită să asculte dulcea dragostelor vrajă, tristă a fost la fel ca toate şi ca toate mai frumoasă.

Scuza lâncedă a credinţei şi a numelui de soaţă într-atât o copleşeşte, că şi azi o mai visează, la plecare el lăsându-i, ca Eneas din Troadă, chiar şi spada-i amintire.

Lama-i zace-aici în teacă, dar povestea nu sfârşi-voi, şi-o voi ţine-n mână goală.

Şi din slabul nod acesta

Ce nici leagă, nici condamnă, ori căsătorie, ori crimăun pământ fiind şi-o apă – m-am născut cu ea leită ca o copie sau cadra, dacă nu la frumuseţe, la noroc măcar şi-n viaţă;

asta mă scuteşte-a spune că, mereu nenorocoasă în averea moştenită, moştenii şi-aceeaşi soartă.

Tot ce pot să-ţi spun de mine e un nume. cel ce-mi pradă rămăşiţele onoarei şi-a renumelui podoabă.

E Astolfo… vai, numindu-l, simt că mi se mâniază inima, duşman fiindu-mi, e-o urmare prea firească.

El. Astolfo, e ingratul ce, uitând ce-a fost odată căci în dragostele stinse şi-amintirea e uitată –, în Polonia venit-a după prada lui măreaţă, să se-nsoare cu Estrella, a-nserării mele faclă.

Cine-ar crede că de vreme ce pe-ndrăgostiţi îi leagă strâns o stea, să-i mai dezbine tot o Stea de astă dată?

Înşelată şi jignită, tristă am rămas, buimacă, moartă, şi rămas-am eu, altfel spus rămas-a, neagră, forfota din iad nebună, scris-ă-n Vavilonu-mă toată;

şi-amuţind în faţa lumii – căci dureri şi spaime-o groază prin simţiri prind glas mai sigur ca prin vorba gurii goală –, spusu-mi-am tăcând durerea, până Violante-odată, mama, sfărâmă-nchisoarea, Doamne, şi-au ţâşnit grămadă şir de şir dureri din pieptu-mi, poticnindu-se să iasă.

N-am mai şovăit în vorbe, căci a şti că o persoană cui îţi spovedeşti greşeala întru alta ţi-e părtaşă, îţi îmbie şi-ţi alină spovedaniile parcă:

uneori şi pilda rea e de folos. Oricum, miloasă jalea-mi ascultă, cu-a dânşii viind pe-a mea s-o potolească:

O, judecătorul legea de-a călcat, ce lesne iartă! şi, la rândul ei păţită, delăsarea prea uşoară şi nici timpul nemaivrându-l leac onoarei să-i găsească, mi-l opreşte şi-n năpasta-mi;

dar un sfat mai bun îmi află:

să-l găsesc şi, iscusită, să-l silesc ca să-mi plătească ce-i dator onoarei mele;

şi ca drumul să mi-l facă neted, soarta vru să-mbrac numai bărbătească haină, îmi dădu şi-o spadă veche, cea pe care-o port: din teacă vremea e să-i scot acuma, cum jurat-am, alba lamă, căci, ştiind ce semne-ascunde, mama-mi spuse: „Iute pleacă în Polonia şi floarea nobilimii fă să-ţi vadă falnicul oţel şi poate la vreunul să-şi găsească soarta-ţi sprijin şi-ndurare, iar amaru-o vorbă caldă”.

Şi-n Polonia venit-am;

dar să trecem; încă o dată n-are rost să-ţi spun, se ştie că un cal răznit mă lasă lângă hruba ta şi văzul faţa mea ţi-l minunează.

Tot pe scurt, Clotaldo-acolo partea-aprins mi-o ia

îndată, viaţa Regelui mi-o cere şi de Rege mi-e cruţată, iar Clotaldo, aflând şi cine-s, mă convinge să-mbrac iarăşi cuvenitul strai, slujind-o pe Estrella şi, isteaţă, să-l împiedic pe Astolfo de a nu şi-o face soaţă.

Nu-ţi mai spun că iar acolo te-am uimit, şi încă o dată ca femeie, confundându-mi cele două chipuri iarăşi;

ci vreau altceva: Clotaldo crede că-i nevoie-n ţară.

Ca-nsoţindu-se, Astolfo şi Estrella să domnească, sfatu-i deci, vrăjmaş onoarei, este să renunţ la jalbă.

Eu, văzând că tu, viteze

Segismundo, cărui astăzi răzbunarea îţi surâde, cerul vrând din turn afară să răzbeşti, rupându-ţi lanţul, după ce-ntre ziduri fiară faţă de simţire fost-ai, faţă de durere piatră, şi să-nfrunţi cu arma-n mână patria şi pe-al tău tată, viu să te ajut, unindu-mi fala scumpă şi-arătoasă a Dianei cu armura de pe Palas, şi mă-mbracă şi zaimfuri, şi oţeluri şi-mpreună-mi sunt podoabă.

Vajnic căpitan, de-aceea amândoi alături cată să oprim şi să desfacem nunta-aproape încheiată:

eu, ca să nu mi se-nsoare cel ce soţul meu se cheamă, tu, ca nu cumva, unindu-şi statele, la îndoială, prin puteri mai mari, să pună lupta-ne victorioasă.

Ca femeie, viu onoarea cu-ajutorul tău să-mi apăr, ca bărbat, ţi-aduc îndemnul să te baţi pentru coroană.

Ca femeie mila-ţi caut când îţi cad umilă-n faţă.

ca bărbat, mă pun în slujba-ţi, cot la cot cu-armata-ntreagă.

Ca femeie-mbărbătare în jignirea-mi sper să capăt, de bărbat, ţi-aduc în sprijin spada mea şi-ntreaga-mi viaţă.

Deci, gândeşte, ca femeie dacă azi ţi-s încă dragă, ca bărbat, am să-ţi închin moartea mea în lupta dreapta pentru onoare; şi-am să fiu, în disputa-i amoroasă.

ţi femeie să mă jelui, şi bărbat setos de slavă.

SEGISMUNDO

(Dacă vis într-adevăr e, amintirea fă-mi să tacă.

Doamne, căci atâtea lucruri n-au cum într-un vis să-ncapă.

Ceruri, cine-ar fi în stare din acestea-ntreg să iasă,

ori să nu ia-n seamă una!

Nu-i mai groaznică-ndoială!

Dacă vis mi-a fost grandorii din trecut, cum oare astăzi doamna aceasta îmi aduce mărturii fără tăgadă?

N-a fost vis deci, ci aievea, iar de-a fost aievea – iată-ne-o grea nedumerire – cum se face că mi-l cheamă viaţa – vis? Oare-ntr-atâta vis şi glorie se-aseamăn, că-i crezută-nşelătoare gloria adevărată, iar cea-nehdpuită, certă?

Oare şi-una şi cealaltă într-atâta-s de sărace, că plăceri şi văz se-ntreabă dens minciuni ori sunt aievea?

Copia-ntr-atât să pară geamănă cu prototipul.

că-ndoieli încap de-i calpă?

De-i aşa şi dacă scris e să vedem cum se destramă maiestate şi putere, măreţie, glorii, fală, să-nvăţăm măcar să prindem clipa ce ne e lăsată, căci doar ea ne dă plăcerea care-n vise ne desfată.

În puterea mea-i Rosaura, sufletu-mi o-nalţă-n islavă, deci să folosim prilejul, peste legi iubirea treacă, paste-ncrederea şi-avântul ce să-mi îngenunche-o-ndeamnă.

E un vis, şi-aşa fiind, să visăm norocul astăzi, că apoi năpasta vine.

Dar cu propria-mi judecată vreau să mă conving că-i altfel?

Dacă-i vis, trufie vană, cine-ar vrea, pe glorii-umane, gloria din cer să-şi piardă?

Care bun trecut nu-i vis?

Cine-n fericiri odată răsfăţat n-a zis în sine-şi amintindu-şi-le-n treacăt:

am visat desigur toate câte le-am văzut? Şi dacă sunt dezamăgit şi ştiu placul că-i văpaie-naltă de-orice vânt ce suflă-asupră-i în cenuşă preschinriibată, s-alergăm spre ce e veşnic, căci nepieritoarea faimă nu stă-n somnul fericirii, nici într-al. măririi leagăn.

Făr-onoare e Rosaura;

ROSAURA

Ce enigme! Cum să speri?

Sufletu-mi de chinuri frânt mai lipsea să mi-l frământ cu răspunsuri în doi peri!

dar un prinţ se cade toată să i-o dea, nu să i-o smulgă.

Pe cel sfânt, am să i-o apăr şi-am să-mi cuceresc onoarea înainte de coroană!

Dar să-ndepărtăm prilejul, prea-i puternic.) Sune-alarmă, azi având să dau şi lupta până umbrele nu-ngroapă, negre, razele de aur în adânca-verde apă.

ROSAURA

Sire, cum, te duci, şi gata?

Nicio vorbă trista-mi soartă nu te-ndatorează-a-imi spune, nici nu crezi că-i meritată?

Cum e cu putinţă, sire, sunt şi orb, să stai de piatră?

Nici măcar nu-ntorci privirea?

SEGISMUNDO

În folosu-onoarei astăzi milă-ţi pot vădi, Rosaura, numai prin purtarea-mi aspră.

Glasu-mi dacă nu răspunde, vreau onoarea să mi-o facă;

nu-ţi vorbesc, dorind în locu-mi faptele-mi să-ţi glăsuiască;

nici nu te privesc, fiindcă, am împrejurarea-amară, nu-ţi privească frumuseţea cel de-onoare vrând să-ţi vadă.

(*Iese*. *Intră Clarin*.)

CLARIN

Doamnă, tu. aici, departe?

ROSAURA

Tu, Clarin? Dar unde-ai fost?

CLARIN

Într-un turn ţinut la post, să-mi ghicesc în cărţi de moarte.

dacă-mi cade, da sau ba, că-n culori nenorocoase aşteptată ca un as e viaţa mea; pe-aici era să mă zboare-n cer o armă.

rosaura

Dar de ce?

CLARIN

Fiindcă ştiu taina ta şi, grijuliu, vrea Clotaldo…

Dar ce larmă se aude?

rosaura

Ce-o fi încă?

CLARIN

Din palatu-asediat, pilc de oaste înarmat iese, hotărât să-nfrângă trupa prinţului sălbatic.

ROSAURA

Cum pot fi atât de laşă, încă-i lupta-i nepărtaşă, pe pământul strâmt jăratic să arunc, când răutatea azi îl umple, fără lege?

(*Iese*. *Se ascunde*; se *aude* zăngănit *de arme*.

Intră Regele, Clotaldo *şi Asfolfo*, *fugind*)

Vai, bătut de soartă rege!

Vai. părinte prigonit!

CLOTALDO

Oastea-ntreagă ţi-au zdrobit, fug de-a valma, fără lege.

GLASURI, DE AFARĂ

Vivat, de ne-nvins eşti, Rege!

ALTE GLASURI DE AFARĂ

Să trăiască libertatea!

CLARIN

Libertăţi şi regi trăiască!

Să trăiască viaţă-aleasă, mie, zău că nici nu-mi pasă cum va fi să-mi socotească faptul că de azi încolo, nedorind să cad tot mesa, o să-mi joc ca Nero piesa, ce habar n-avea acolo:

am de ce să şi oftez asta-i vorba: doar de mine.

Voi privi, ascuns deci bine, bâlciul de pe meterez.

Locul e ferit şi-i tare între stânci. Nici gând să poată moartea-a mă găsi vreodată, de-asta-i dau cu deştul mare.

ASTOLFO

Trădătorii-nvingători ies.

basilio

În bătălii de-aceste doar învingătoru-onest e, cei învinşi sunt trădători.

Să fugim, Clotaldo, bine-i de sălbaticul, avan pumn al unui fiu tiran.

(*împuşcătură afară şi Clarin, rănit, se prăbuşeşte din*

locul unde stătea.)

CLARIN

Doamne, fie-ţi milă!

ASTOLFO

Cine-i biet ostaşul oropsit ce ne cade la picioare plin de sânge, cum îmi pare?

CLARIN

Sunt un om năpăstuit, ce, ferindu-mă de moarte, drept la ea m-am dus. Fugind să n-o văd, în drum cu jind mi-a ieşit; în nicio parte nu-i ungher de moarte-ascuns;

fapt prin care se vădeşte că fugind de moarte-orbeşte, te şi vezi la dânsa-ajuns.

Mergeţi, mergeţi cu speranţă iarăşi la măcel, pe loc, că-ntre arme şi în foc e mai multă siguranţă ca pe cel mai dosnic munte, căci pe lume cale nu e forţa sorţii s-o răpuie ori asprimea să i-o-nfrunte;

şi aşa, deşi fugiţi spre a vă mântui de moarte, moartea-n faţă nu-i departe, de vrea Domnul să muriţi.

(*Cade afară.*)

BASILIO

Moartea-n faţă nu-i departe, de vrea Domnul să muriţi!

Cât de bine, vai, ne-ndrumă şi orbire, şi greşeală spre cunoaştere mai bună leşu-acesta care glas dă vorbelor prin gura rănii şi umoarea îi dezleagă limba sângerând ce spune că strădania-i deşartă pentru om când cu mai nalte rosturi şi puterise-ncearcă;

vrând să-mi scap de jertfe ţara şi de răzmeriţe, iată, am împins-o-n braţul celor de care credeam că scapă!

CLOTALDO

Soarta, sire, chiar de ştie toate căile, şi-l află şi pe cel ce dibuieşte printre stânci, nu-i creştinească hotărâre, nu, să-ţi spui că-ndârjirea-i nu se pleacă.

Dimpotrivă, şi-nţeleptul ştie-a-nfrânge chiar şi soartă, iar durerea şi năpasta dacă tihnă nu-ţi. mai lasă, caută-ţi-o, sire, singur.

ASTOLFO

Doamne, iată o povaţă de la un bărbat cuminte şi de

mult la vârsta coaptă;

eu ţi-o spun ca tânăr aprig.

Sire, aici, sub frunza deasă dintre munţi, un cal ascuns e, a zefirului odraslă:

fugi cu el, iar eu într-asta îţi voi, sta-n ariergardă.

BASILIO

Dacă mor din voia sfântă sau de moartea mă adastă pe aici, eu vreau s-o caut, aşteptând-o faţă-n faţă.

(*Muzică de luptă*.

Şi intră Segismundo şi toată suita lui.)

SEGISMUNDO

Undeva, adânc în munte, pe sub coama frunzei deasă

Regele-i ascuns. Găsiţi-l!

Nu rămâie fir de iarbă netrecut prin sita grijii, niciun trunchi şi nicio creangă.

CLOTALDO

Sire, fugi!

BASILIO

La ce bun oare?

ASTOLFO

Ce-ai de gând?

BASILIO

Astolfo, pleacă.

CLOTALDO

Ce vrei?

Să-mplinesc, Clotaldo.

Lecuirea-mi aşteptată.

(*Către Segismundo, căzându-i în genunchi*.)

Dacă-s cel pe care-l cauţi, la picioare-ţi cad, şi, iată, alb covor ţi-aştern sub ele cărunteţea-mi de zăpadă.

Calcă-mi pe grumaz, coroana mi-o striveşte; ia-mi, împroaşcă-ani cuviinţa şi respectul;

cinstea ţi-o răzbună, ia-mă rob şi fă ce vrei din mine, şi-n atâtea-asprimi deodată fie-i sorţii dat prinosul, cerul spusa-şi împlinească.

segismundo

Curte nobilă a Poloniei, voi, la o minune rară martori azi, luaţi aminte, prinţul vostru-o să vorbească.

Tot ce-i hotărât în ceruri şi pe tabla lor albastră scris de Dumnezeu c-un deget, cifre şi icoane maldăr pe atâtea file-albastre cu-aurite slove salbă, nu înşală, nici nu minte, ci ne minte şi ne-nşală cel ce. rău folos vişindu-i, le pătrunde şi le-ncearcă.

Tatăl meu, ce printre noi e, de prezisa-mi fire neagră vrând să scape, pân' la urmă m-a făcut din om o fiară, şi, de unde prin născare, prin obârşia-mi aleasă, prin mărinimosu-mi sânge, prin purtarea mea vitează i-aş fi fost un fiu cuminte şi umil, ajunse-o viaţă cum am dus şi o atare creştere, ca să-mi prefacă firea în porniri câinoase:

bună cale să le-oprească!

Dacă unui om i-ai spune:

„O neomenească fiară te va omorî", ce credeţi, cugetând cumva că scapă, o va deştepta, de doarme?

Dacă-i spui: „Această spadă, ce o porţi încinsă, moarte îţi va da", i-ar fi deşartă prevederea şi-apărarea să şi-o tragă-atunci din teacă îşi să-şi pună pieptu-n vârfu-i.

Dacă-i spui: „În sâni de apă ţi-este scris să-ţi ai mormântul cu zidiri de-argint podoabă", rău ar face-n larg pornind-o marea tocmai când răscoală trufaşă, munţi crunţi de-omături, munţi turbaţi de sticlă-n slavă.

s-a întâmplat asemeni celui ce, de către o fiară încolţit, o şi trezeşte;

celui ce-nfricat de spadă, goală-o ţine-n mâini, şi celui cui de vijelii i-e teamă.

Însă chiar de-ar fi – aflaţi-o – rău-mi adormită fiară.

Spadă potolită furia-mi, şi asprimea-mi apă calmă, nu cu răzbunare soarta poţi s-o-nvingi, sau cu prigoană, mai degrabă – aşa o zgândări;

Iar de vrei stăpân pe soartă să-ţi devii, cu cumpătare şi prudent atunci te poartă.

Nu-ţi fi paznic bănuielii înainte de năpastă, preîntâmpinând-o; chiar de-ai putea, de bună seamă, s-o fereşti umil, vei face-o tot abia când te-mpresoară întâmplarea, căci pe-aceasta nu-i nimic din drum s-o-ntoarcă.

Pildă-acest spectacol fie, rar, şi-această fără seamăn

minunare, groaza aceasta şi miracolul:

Icoană nu-i altundeva mai cruntă, după-atâtea griji, şi pază, ca-n genunchi căzându-mi tata şi-un monarh lipsit de vază.

Ceru-a dat sentinţa aceasta:

cât a vrut s-o stăvilească, n-a putut; să pot eu oare, mai sărac în frunte albă, în ştiinţă şi-n virtute, s-o înfrâng?

Sus, doamne, lasă, mâna dă-mi, şi deşi cerul astăzi din belşug ţi-arată c-ai ales greşită calea să-l învingi, umil aşteaptă răzbunarea ta, grumazu-mi:

la pământ îţi cad în faţă.

BASILIO

Fiule – de gestul nobil ce îl faci, a doua oară zămislit în sânu-mi –, prinţ eşti.

Ţie laur, ţie slavă ţi se cade;

tu învins-ai; faptele să-ţi dea coroană.

TOŢI

Să trăiască Segismundo!

SEGISMUNDO

Pentru că victorii-aşteaptă vitejia-mi, mari şi multe, azi cu cea mai grea să-nceapă:

Împotriva-ani. Fie-Astolfo soţ Rosaurei, azi, îndată, căci îi datorează-onoarea şi-s chezaş să i-o plătească.

ASTOLFO

Da, e-adevărat, mi-e mare datoria, dar ia seamă că ea nu-şi cunoaşte neamul, şi-njosire este gravă să mă-nsor cu o femeie…

CLOTALDO

Nu mai spune, taci, aşteaptă;

căci e nobilă Rosaura ca şi tine, şi-am s-o apăr şi cu spada de-i nevoie, pentru că-i fiica-mi, iată.

ASTOLFO

Ce?

CLOTALDO

Voiam întâi soţie nobilă şi onorată să o văd, spre a da-n vileag.

Lungă e povestea toată, dar, oricum, fiică-mii este.

ASTOLFO

De-i aşa, îmi ţiu cuvântul.

SEGISMUNDO

Nevrând a rămâne-Estrella nicidecum nemângâiată, şi văzând un prinţ că pierde şi viteaz, şi plin de faimă, însumi eu, cu mina mea, îi voi da. un soţ îndată, care-n merite şi-avere dacă nu-i. mai sus, pe-o treaptă-i.

Mina dă-mi-o.

ESTRELLA

Fericirea în câştig o să mă scoată.

SEGISMUNDO

Pe Clotaldo, ce leal tatăl mi-a slujit, l-aşteaptă braţele-mi, cu răsplătirea ce-ar dori să mi-o mai ceară.

PRIMUL SOLDAT

Dacă ce-i ce nu-ţi. slujiră au atât, mie, unealtă a pornirii ţării, mie, ce din turn te-am smuls afară, mie ce-mi vei da tu oare?

SEGISMUNDO

Turnul, şi ca niciodată viu. să nu mai ieşi de-acolo, ai să stai închis sub pază, că de trădători nevoie nu e după ce trădară.

BASILIO

Mintea-ţi admirăm cu toţii.

ASTOLFO

Cât e firea-i de schimbată!

rosaura Ce-nţelept şi cu măsură!

SEGISMUNDO

Ce e de mirare, dascăl de mi-a fost un vis *şi* încă mai tresar şi-acum de spaimă c-am să mă trezesc în vechea-mi carceră întunecată, iar? Şi chiar de nu-i, ajunge şi în vise doar scapără, căci aşa-am aflat că totu-n fericirea omenească piere ca-ntr-un vis la urmă, îşi de-aceea clipa de-astăzi vreau s-o folosesc, cât ţine, implorând iertarea voastră pentru ce-am greşit, căci lesne cei cu suflet nobil iartă.